

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Mladiství jako pachatelé trestné činnosti

Juveniles as perpetrators of criminal activity

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. ThDr. Noemi Bravená, Th.D., Ph.D.

Autor:

Valerie Lupínková

Praha 2025

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. ThDr. Noemi Bravené, Th.D., Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, za vstřícnost při konzultacích a pomoc při zpracování této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Mladiství jako pachatelé trestné činnosti“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2.5.2025

Valerie Lupínková

Anotace

Bakalářská práce „Mladiství jako pachatelé trestné činnosti“ se ve své teoretické části soustředí na charakteristiku mladistvých, představuje rizikové formy chování mládeže a zaměřuje se na mladistvé jako pachatele trestných činů. Dále analyzuje možné příčiny vzniku trestné činnosti a představuje opatření, která lze ukládat mladistvým pachatelům. V závěru teoretické části se práce soustředí na orgány, které řeší trestnou činnost mladistvých a zaměřuje se na možnosti prevence kriminality mládeže. V navazující empirické části je provedeno empirické šetření za použití kvantitativní metody.

Klíčová slova

mladiství – riziková mládež – delikvence – trestná činnost – prevence

Annotation

The bachelor's thesis „Juveniles as perpetrators of criminal activity“ focuses in its theoretical part on the characteristics of juveniles, presents risky forms of youth behavior and examines juveniles as perpetrators of crimes. It also analyzes the possible causes of criminal activity and presents the measures that can be imposed on juvenile offenders. In the final section of the theoretical part the thesis concentrates on the institutions responsible for addressing juvenile delinquency and explores crime prevention strategies for youth. The subsequent empirical part includes an empirical survey using a quantitative research method.

Keywords

juveniles – at risk youth – delinquency – criminal activity – prevention

Obsah

Seznam zkratk	7
Motto	8
Úvod	9
1. Mladiství	11
1.1. Charakteristika mladistvých v kontextu dospívání	11
1.2. Hledání identity v období dospívání	11
1.3. Vliv sociálních skupin a institucí v období dospívání	12
1.4. Rizikové chování mládeže	13
2. Mladiství jako pachatelé trestné činnosti	16
2.1. Poruchy chování mládeže	16
2.2. Delikvence	18
2.3. Kriminalita mladistvých	19
2.3.1. Vývoj kriminality mladistvých v České republice	20
3. Příčiny trestné činnosti mladistvých	22
3.1. Biologické faktory	22
3.1.1. Dědičnost	22
3.1.2. Pohlaví	22
3.1.3. Etnikum	23
3.1.4. Poruchy a poškození mozku	23
3.2. Sociální faktory	24
3.2.1. Rodina	24
3.2.2. Škola	27
3.2.3. Vrstevnické skupiny	27
3.2.4. Alkoholismus a drogové závislosti	30
3.2.5. Nová média	31
3.3. Psychologické faktory	33
3.3.1. Osobnost	33
3.3.2. Neurotické poruchy	34
3.3.3. Psychopatické poruchy	34
4. Opatření ukládaná mladistvým pachatelům trestné činnosti	35
4.1. Zásady trestní odpovědnosti mladistvých	35
4.2. Výchovná opatření	36

4.3.	Ochranná opatření.....	37
4.4.	Trestní opatření	37
5.	Orgány řešící trestnou činnost mladistvých.....	39
5.1.	Policie České republiky	39
5.2.	Státní zastupitelství	39
5.3.	Soud pro mládež	40
5.4.	Orgán sociálně-právní ochrany dětí	40
5.5.	Probační a mediační služba.....	41
5.6.	Věznice a vazební věznice pro mladistvé	42
5.7.	Zařízení zaměřená na práci s mladistvými delikventy.....	43
5.7.1.	Střediska výchovné péče.....	43
5.7.2.	Výchovné ústavy	43
5.7.3.	Diagnostické ústavy	44
6.	Prevence trestné činnosti mladistvých.....	45
6.1.	Primární prevence	45
6.2.	Sekundární prevence	48
6.3.	Terciární prevence.....	49
	Empirická část.....	50
1.	Úvod	50
2.	Výzkumný cíl a soubor	50
2.1.	Výzkumný cíl.....	51
2.2.	Výzkumný soubor.....	51
3.	Výzkumné hypotézy	51
4.	Metoda sběru dat.....	51
5.	Vyhodnocení odpovědí	53
6.	Verifikace hypotéz a reflexe	68
6.1.	Verifikace hypotéz	68
6.2.	Reflexe	68
	Závěr	70
	Seznam použité literatury	72
	Seznam použitých elektronických zdrojů	74
	Legislativní zdroje	76
	Seznam příloh	77

Seznam zkratek

ADHD – Attention deficit Hyperactivity Disorder (porucha pozornosti s hyperaktivitou)

MKN – 10 – Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OSPOD – Oddělení sociálně-právní ochrany dětí

PMS – Probační a mediační služba

Sb. – Sběrka zákonů

Syndrom CAN – Child Abuse and Neglect (týrané, zneužívané a zanedbávané dítě)

TKI – Telefonická krizová intervence

Motto

Deník Právo přinesl dne 21. února 2025 tuto hlavní zprávu: „*Na chodníku odhozený zakrvavený nůž, dvě mrtvé ženy (19 a 38 let) a otázka proč zemřely po vražedném útoku šestnáctiletého mladíka* včera ráno v obchodě Action v jedné z nákupních zón Hradce Králové. Právě motiv činu, který premiér Petr Fiala označil za nepochopitelný a hrůzný, nyní zaměstnává policii. Ta tragédii vyšetřuje jako dvojnásobnou vraždu. Včera večer už z ní mladíka obvinili, hrozí mu až deset let vězení. Podobných útoků nezletilých, donedávna známých spíš ze západních zemí, přibývá...“¹

¹ ŽLÁBKOVÁ, Ludmila, a kol., Mladík ubodal ženy v obchodě. *Deník Právo*. 21.2.2025, roč. 35, č. 044, s. 1. ISSN 1211-2119.

Úvod

Problematiku kriminality mladistvých, kterou jsem si zvolila jako téma mé bakalářské práce, vnímám jako velmi aktuální společenské téma, které se dotýká nejen samotných pachatelů, ale i jejich rodin, obětí trestných činů a ve skutečnosti celé společnosti. Kriminalita mladistvých představuje specifickou oblast trestné činnosti, která se odlišuje od kriminality dospělých nejen svými příčinami, ale i důsledky a přístupem k jejímu řešení.

Mladiství, tedy osoby ve věku 15 až 18 let, procházejí obdobím adolescence, které je charakteristické biologickými, psychickými i sociálními proměnami. Právě toto období je spojeno s hledáním identity, osamostatňováním se od rodiny a zvýšeným vlivem vrstevníků, což může vést k rizikovému chování a v některých případech i k páčání trestné činnosti. Mladiství pachatelé trestných činů představují specifickou skupinu, pro kterou je typická kriminalita páchaná ve skupinách, často impulzivně a bez hlubšího uvědomění si důsledků svých činů. Faktorů, které mohou přispívat k rozvoji kriminálního chování u mladistvých, je mnoho a mohou se navzájem ovlivňovat. Mezi ty nejdůležitější řadíme rodinné zázemí, školní prostředí, vrstevnické skupiny či moderní technologie. Důležitou roli poté hrají také biologické a psychologické aspekty.

Tato bakalářská práce je rozvržena do dvou částí. Konkrétně na část teoretickou a dále na část empirickou. Teoretická část začíná podrobnějším popisem pojmu „mladiství“, dále charakterizuje rizikové chování mládeže a jeho nejčastější formy. V další části podrobně rozebírá mladistvé jako pachatele trestných činů, kde tuto skupinu mladistvých popisuje od poruch chování, přes delikvenci až po její vlastní kriminalitu. V této souvislosti je také ukázán vývoj kriminality mladistvých v ČR za posledních 5 let do roku 2023, a to uvedením statistických údajů. Dále se zabývá biologickými, sociálními a psychologickými faktory jakožto možnými příčinami trestné činnosti mladistvých. Poté uvádí a popisuje jednotlivá opatření, která lze ukládat mladistvým pachatelům za spáchání trestného činu. Představuje také jednotlivé orgány podílející se na řešení trestné činnosti mladistvých. V závěru se zabývá primární, sekundární a terciární prevencí kriminality mladistvých. V teoretické části byla použita metoda heuristické práce s texty a práce vychází z odborné literatury a textů. Nejvíce využívané publikace jsou Bendl, Hanušová, Linková (2016), Jedlička, a kol. (2015), Matoušek, Matoušková (2011), Moravcová, Podaná, Buriánek, a kol. (2015).

V navazující empirické části je provedena explorativní kvantitativní sonda a zároveň použit orientační výzkumný kvantitativní design. Výzkumným cílem tohoto šetření bylo zjistit, zda má soubor mladistvých vědomosti o své vlastní trestní odpovědnosti a dále o tom, co představuje trestná činnost mladistvých, včetně zjištění případných motivů, proč mladiství páchají trestnou činností.

Cílem této bakalářské práce je představit problematiku kriminality mladistvých, analyzovat příčiny, charakter a vývoj trestné činnosti mladistvých. Dále identifikovat některé faktory, které přispívají k rozvoji trestné činnosti mladistvých, včetně aspektů biologických, sociálních a psychologických. Součástí práce je také přehled opatření ukládaných mladistvým a zaměření se na vývoj kriminality mladistvých v posledních letech. Cílem je také představit, jaká opatření zaměřená na prevenci kriminality mladistvých jsou v současnosti uplatňována. V závěru práce jsem se pokusila navrhnout příklady vhodné prevence kriminality mladistvých, které by mohly vést ke snižování kriminálního chování u mladistvých.

1. Mladiství

Tato kapitola představuje skupinu mladistvých, charakterizuje období dospívání a změny s ním spojené, vyzdvihuje důležité procesy, které v období pozdní adolescence probíhají a dále se zaměřuje na popis rizikového chování mládeže a jeho základní oblasti.

1.1. Charakteristika mladistvých v kontextu dospívání

Za mladistvého je označována „podle platného trestního práva České republiky osoba ve věku od 15 do 18 let, která je trestně odpovědná“.² Mladiství spadají do „období dospívání“, což je „přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí“ a probíhá zde „proměna osobnosti v tělesné, psychické i sociální oblasti“. Některé změny jsou převážně určeny „biologicky“, avšak je výrazně „ovlivňují psychické i sociální faktory“.³ Během dospívání se „mírně mění vzhled postavy, převládá emoční labilita a hledá se smysl života“.⁴ Začátek pozdní adolescence, tedy od 15 let, je vyznačován „pohlavním dozráním“ a zejména „dobou komplexnější psychosociální změny“, kde dochází k přeměně charakteru dospívajícího i jeho sociální role. „Změnu sociálního postavení signalizují v období rané adolescence dva důležité sociální mezníky“. „Je to především získání občanského průkazu v 15 letech“ a absolvování základního vzdělání a následné rozhodnutí o pokračování ve vzdělávání či „nástupu do zaměstnání“.⁵

1.2. Hledání identity v období dospívání

Podle Vágnerové a Lisé je dospívání fází života, během níž jedinec prochází sebepoznáním a přezkoumáním svého postavení, přičemž se vyrovnává se změnami své identity, mezilidských vztahů a snaží se najít své místo ve společnosti. K tomu se váže důležitý proces, který probíhá právě v období adolescence, „hledání vlastní identity“. S tím se pojí i další aspekty, jako je například „boj s nejistotou a pochybnostmi o sobě samém, svých kompetencích i o své pozici ve společnosti“. „Hledání vlastní identity“ je charakteristické především „větší snahou o sebepoznání, které se uskutečňuje v rámci vrstevnické skupiny“.

² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 105. ISBN 978-80-262-1154-9.

³ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021, s. 373. ISBN 978-80-246-5024-1.

⁴ ČECHOVÁ, Věra; MELLANOVÁ, Alena a KUČEROVÁ, Hana. *Psychologie a pedagogika II*. Praha: Informatorium, 2004, s. 29-30. ISBN 80-7333-028-8.

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. s. 375-408.

Také probíhá „experimentace s různými variantami chování a hledání hranic svých možností“, což může být „užitečné, ale zároveň velmi riskantní“. „Rozvoj identity je klíčovou proměnou adolescentního vývoje“, neboť si „dospívající mohou vybrat, kým by chtěli být, jakou si zvolí profesi nebo s jakými lidmi se budou stýkat“.⁶

1.3. Vliv sociálních skupin a institucí v období dospívání

Na vývoj adolescentů mají zásadní vliv různé sociální skupiny a instituce, mezi které patří „rodina, škola, volnočasové instituce či vrstevnické skupiny“. Rodina je pro mladistvé „významným sociálním zázemím, kam se rádi vrací, i když se z těsnější vázanosti na rodinu odpoutali a začínají se osamostatňovat“. Školský resort je pro mnohé důležitý hlavně z hlediska socializace a téměř každodenního kontaktu s vrstevníky, pro jiné to zase může představovat zájem o edukaci nebo příležitost ke „školní úspěšnosti“. Adolescenti také mohou být součástí „volnočasových institucí“, které mají vliv jak na jejich „sociální zařazení, tak i na rozvoj schopností a dovedností“. Dle Vágnerové a Lisé volnočasová zařízení „mohou kompenzovat negativní vliv rodiny i školní neúspěšnosti“.⁷

Autoři hovoří o významu vrstevnických skupin. Právě ty jsou v té „době nejdůležitějším zdrojem emoční a sociální opory“. „Rozvíjejí se zde symetrické vztahy typu přátelství, prvních lásek a prvních trvalejších partnerství“. Významný vliv mají tyto skupiny na formování názorů, preferenci zájmových činností i na jednání. Z tohoto důvodu má jen malý vliv dospělý. Ve vrstevnické skupině je důležité i určité „postavení, které získávají“, a to „se liší mírou oblíbenosti a vlivu“. Být oblíbeným je spojováno s „kamarádkým chováním, spontánností v sociálním kontaktu, schopností komunikace, smyslem pro humor, tolerancí, pozitivním emočním laděním a ochotou pomáhat“. „Pro získání vlivu a moci jsou důležité jiné kompetence a osobní vlastnosti“. „Vlivní jedinci mívají dobré rozumové schopnosti“, které jsou „obvykle kombinované s vysokou sociální inteligencí“. „Bývají sebejistí, dominantní a imponující, a proto jim ostatní přiznávají větší vliv a moc. Mívají takové vlastnosti, jaké by chtělo mít mnoho ostatních a jaké odpovídají vrstevnickému ideálu“. Tyto charakteristické rysy „nemusí být vždy pozitivní“ a tento vliv a moc „může

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. s. 373-444.

⁷ VÁGNEROVÁ, tamtéž.

získat i agresivní jedinec“. Celkový „vliv vrstevníků je největší na počátku adolescence a s přibývajícím věkem postupně klesá“.⁸

Vliv sociálních skupin se také spojuje s pojetím rolí, kterým jednatelce přisuzuje vlastní význam, dále mohou mít pozitivní vliv na jeho sebevědomí, zároveň však v jednotlivci mohou vyvolávat ohrožení. Mezi ně patří „role dospívajícího, která je dána biologicky, role člena vrstevnické skupiny, s níž se dospívající ztotožňuje a získává tak určitou sociální identitu, a role kamaráda, na něhož se lze spolehnout a lze s ním sdílet důležité prožitky“.⁹

Celkově „pozdní adolescence bývá chápána jako období volnosti, kdy má jedinec dostatek svobody, ale minimální zodpovědnost“. Cílem a „smyslem“ tohoto období je „poskytnout jedinci čas, aby porozuměl sám sobě, zvolil si, čeho chce v budoucnosti dosáhnout a osamostatnil se ve všech oblastech, v nichž to současná společnost vyžaduje“.¹⁰

1.4. Rizikové chování mládeže

Riziková mládež může být charakterizována jako skupina mladých osob, které jsou vystaveny riziku vzniku jednoho či více ohrožujících faktorů. Mezi tyto faktory můžeme zařadit například „školní neúspěch, poruchy chování či zneužívání návykových látek nebo alkoholu“.¹¹

„Pod rizikové chování spadají především ty aktivity, jejichž provozováním mladiství zákon přímo neporušují. Jedná se zejména o nekonformní jednání, které se vyznačuje negativním vybočováním z norem a porušováním zavedených společenských, školních a jiných pravidel“. „Rizikové chování někdy bývá chápáno jako jistý předstupeň delikvence či jako jeden ze signálů pozdějších rizik“.¹²

Rizikovým chováním se zabývá i školní prevence, která rozlišuje konkrétní typologie. Mezi ně patří „záškoláctví, šikana a extrémní projevy agrese, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus a xenofobie, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování,

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. s. 373-444.

⁹ VÁGNEROVÁ, tamtéž.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, tamtéž.

¹¹ *PROTOCOL: Participation in organised sport to improve and prevent adverse developmental trajectories of at-risk youth: A systematic review*. Online. 03 April 2023, vol. 19, no. 2. 03 April 2023. s. 3. ISSN 1891-1803. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/cl2.1321> [cit. 2025-02-05].

¹² MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 46-47. ISBN 978-80-7387-860-3.

prevence v adiktologii, spektrum poruch příjmů potravy a okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN“.¹³

Záškolačství – jedná se o „přestupek“, který souvisí se „zanedbáním školní docházky“. Jeho rizikovost spočívá v tom, že v době, kdy mladistvý není ve škole, je náchylnější pro nežádoucí chování. To se může projevit například vyhledáváním různých skupin, obstaráváním si drog nebo vyhledáváním herních automatů.¹⁴

Šikana a extrémní projevy agrese – jedná se o „extrémní formy agresivního chování“ zaměřené „proti druhé osobě“, například „fyzické“ útoky vedoucí k „ublížení na zdraví“, proti své osobě, například „sebepoškozování“ či sebevražedné tendence, nebo „proti věcem, například poškozování školního majetku“.¹⁵

Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě – představuje „formy rizikového chování, které lze definovat jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřenému vysokému riziku újmy na zdraví nebo dokonce přímému ohrožení života v rámci sportovní činnosti nebo v dopravě“. Lze sem zařadit například úmyslné řízení „pod vlivem psychoaktivních látek či extrémní sjezdy horských kol v nebezpečném terénu bez ochranných pomůcek“.¹⁶

Rasismus a xenofobie – představuje „soubor projevů směřujících k potlačení zájmů a práv menšin“. Toto chování se projevuje „zastáváním rasové nerovnocennosti v jakémkoli smyslu slova a podporováním rasové nesnášenlivosti a netolerancí vůči menšinám a odlišnostem“.¹⁷

Negativní působení sekt – jedná se o „sociální skupiny“, které zastávají stejný „ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí“. Tento proces často vede k „sociální izolaci“, manipulativnímu jednání a „dalším extrémním zásahům do soukromí členů“.¹⁸

Sexuální rizikové chování – představuje „chování“ spojené se „sexuálními aktivitami“, které mohou „pro jedince“ představovat nebezpečí. Pro toto chování je charakteristický „nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, rizikové sexuální praktiky, kombinace

¹³ *Vymezení rizikového chování*. Online. Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze. 2024. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>. [cit. 2024-12-03].

¹⁴ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

¹⁵ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

¹⁶ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

¹⁷ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

¹⁸ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

užívání návykových látek a rizikového pohlavního styku nebo zveřejňování intimních fotografií na internetu“ a jejich následné rozesílání.¹⁹

Prevence v adiktologii – zahrnuje „všechny aktivity související s užíváním návykových látek, ale také aktivity související s tzv. nelátkovými závislostmi“, jako je například závislost na herních automatech či „hraní počítačových her“.²⁰

Spektrum poruch příjmu potravy – jedná se o „poruchy“, které vznikají v důsledku nezdravých a „rizikových vzorců“ spojených s konzumací „potravy“. „Tyto poruchy“ často vedou k vážným „zdravotním, sociálním“ i psychickým komplikacím.

Okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN – představuje „jakékoli formy týrání, zneužívání a zanedbávání dětí“, které jsou společensky neakceptovatelné a ohrožují zdravý vývoj dítěte.²¹

¹⁹ *Vymezení rizikového chování*. Online. Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze. 2024. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>. [cit. 2024-12-03].

²⁰ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

²¹ *Vymezení rizikového chování*, tamtéž.

2. Mladiství jako pachatelé trestné činnosti

V první kapitole jsem charakterizovala skupinu mladistvých, jejich důležité proměny a mezníky v období dospívání, představila jsem základní formy rizikového chování mládeže. Dále bych chtěla navázat podrobnějším popisem mladistvých jako pachatelů trestné činnosti.

Tato kapitola charakterizuje poruchy chování mládeže, vysvětluje pojem delikvence a představuje užší pojem kriminalita mladistvých, včetně vývoje kriminality mladistvých v České republice za posledních 5 let do roku 2023.

2.1. Poruchy chování mládeže

Poruchy chování mládeže představují celospolečenský problém, který zasahuje do několika oblastí. Prevence a zvládání těchto poruch vyžaduje spolupráci zdravotnických, sociálních i vzdělávacích institucí.²²

Pro poruchy chování mládeže jsou charakteristické „opakující se a trvalé vzorce agresivního, asociálního a vzdorovitého chování“, přičemž jedinci „porušují základní práva nebo závažnější společenské normy“.²³ „Takové chování by mělo výrazně překročit sociální chování odpovídající danému věku a mělo by být proto mnohem závažnější než běžné rebelantství dospívajících a mělo by mít trvalejší ráz“, uvádí se zhruba „šest měsíců a déle“. Takové jednání „může být projevem i jiné psychiatrické poruchy“ a v tomto ohledu „má být preferována příslušná diagnóza“. Jedním z projevů, na základě kterého je stanovena „diagnóza“, může být například „chování“ jako „nadměrné praní se nebo týraní, krutost k lidem a ke zvířatům, závažné destrukce majetku, zakládání požárů, krádeže, opakované lži, záškoláctví a útěky z domova, neobvykle časté výbuchy vzteku a nekázeň. Pro diagnózu postačuje jeden z těchto typů chování, pokud je výrazný, nestačí však ojedinělý disociální čin“.²⁴

²² HOSÁK, Ladislav; HRDLIČKA, Michal; LIBIGER, Jan a kolektiv. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015, 367-368. ISBN 978-80-246-3011-3.

²³ HOSÁK, tamtéž.

²⁴ *Poruchy chování a emoci s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání*. Online. MKN-10. 2023. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>. [cit. 2024-12-03].

Podle Mezinárodní klasifikace nemocí – 10 (dále MKN-10) mezi poruchy chování v dospívání patří „porucha chování vázaná na vztahy k rodině, nesocializovaná porucha chování, socializovaná porucha chování a opoziční vzdorovité chování“.²⁵

Porucha chování vázaná na vztahy k rodině – zahrnuje „disociální nebo agresivní chování“,²⁶ které je „zaměřeno specificky proti některým členům domácnosti“. Jedinci s touto poruchou „bývají doma agresivní, kradou peníze a cenné věci“, poškozují majetek nebo například „zakládají požáry v prostorách“, které „rodina“ vlastní.²⁷

Nesocializovaná porucha chování – vyznačuje se „tyranizováním slabších, vydíráním, šikanou, loupežnými přepadeními či nucením jiné osoby k sexuální aktivitě“. Jedinci mají „výrazně špatné vztahy s vrstevníky, což se projevuje izolací, odmítáním nebo neoblíbou“ a postrádají „schopnost empatie“, což může vést k „lhostejnosti a necitelnosti“.²⁸

Socializovaná porucha chování – jedná se o „disociální nebo agresivní chování trvalého rázu a vyskytuje se u jedinců“, kteří jsou zejména členy skupin, kde jedinci mají podobný věk. Může zde probíhat „skupinová delikvence, záškoláctví či krádeže s partou“.²⁹

Opoziční vzdorovité chování – vyznačuje se „výrazně vzdorovitým chováním, které však neobsahuje delikventní činy ani extrémnější agresivní nebo disociální chování“. Tato „porucha chování se obvykle vyskytuje u mladších dětí“.³⁰

Martínek „mezi nejčastější poruchy chování“, které „souvisí s agresivním chováním a kriminalitou mládeže“, zařadil také „ADHD a poruchu chování s protispolečenskými rysy“. „ADHD je specifická porucha“, která se projevuje zejména „hyperaktivitou či hypoaktivitou, poruchou pozornosti nebo impulzivním“ chováním. „Porucha chování s protispolečenskými rysy, dříve nazývaná jako antisociální porucha“, patří mezi „nejzávažnější poruchy chování u dospívajících“. Tato porucha se může projevit tím, že „dospívající krade nebo podvádí bez konfrontace s obětí při více jak jedné příležitosti,

²⁵ *Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání*. Online. MKN-10. 2023. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>. [cit. 2024-12-03].

²⁶ *Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání*, tamtéž.

²⁷ HOSÁK, Ladislav; HRDLIČKA, Michal; LIBIGER, Jan a kolektiv. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 371.

²⁸ HOSÁK, tamtéž.

²⁹ *Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání*. Online. MKN-10. 2023. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>. [cit. 2024-12-03].

³⁰ *Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání*, tamtéž.

nejméně dvakrát uteče z domova a není přes noc doma, často lže, neustále chodí „za školu“, vyvolává záměrně rvačky, vloupává se do cizích objektů a zlovolně ničí majetek, dopouští se krutosti ke zvířatům, má zvýšenou tendenci k používání jakékoliv zbraně a účastní se zakládání ohňů nebo požárů“.³¹

Poruchy chování jsou klasifikovány autory podle míry závažnosti na „mírné, středně těžké a těžké“. U prvního typu (mírné) je „počet symptomů nízký“ a chování jedinců jen málo způsobí zásah do společnosti. Patří sem například „lhaní, záškoláctví či zůstávání venku do tmy bez dovolení“. U druhého typu (středně těžké) nalezneme více projevů směrem ke společnosti a společnost je tímto jednáním více zasažena. Zde můžeme zařadit „krádeže či vandalismus“. Naopak u třetího typu (těžké) „je počet symptomů vyšší a problémové chování způsobuje jiným značnou škodu“. Tento stupeň závažnosti může zahrnovat „vynucování“ pohlavního styku, použití „zbraně, vážné tělesné poranění či krádež s konfrontací obětí“.³²

2.2. Delikvence

Delikventní chování mládeže je v dnešní době jedním z nejvýznamnějších témat kriminologie.³³ „Ve společenském dění se s tímto pojmem setkáváme poměrně často“, a to hlavně z „důvodu společenské nepřipustnosti a také nebezpečnosti tohoto chování a jednání“. Pojem „delikvence“ lze definovat jako „forma společensky zvláště závažného, nepřijatelného chování s protispoločenským dopadem“. „Za delikventa můžeme označit jedince, který se takto vymezeného jednání dopustil či stále dopouští“. S delikvencí úzce souvisí také „kriminalita“, která je „pojmem s užším významem“. „Delikvence je širším pojmem, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy“.³⁴

³¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. Praha: Grada, 2015, s. 101-127 ISBN 978-80-247-5309-6.

³² HOSÁK, Ladislav; HRDLIČKA, Michal; LIBIGER, Jan a kolektiv. In: *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 370.

³³ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 13.

³⁴ BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019, s. 13-15. ISBN 978-80-271-2013-0.

2.3. Kriminalita mladistvých

Kriminalita mladistvých je „součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání osob ve věku od 15 let do 18 let“. „Jednání spočívá v překročení právních a společenských norem, které naplňuje charakter trestného činu. V obecném slova smyslu jde o zločinnost, tedy o společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti“.³⁵

„Kriminalita mládeže se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin. Jedná se o skupinu nejvíce ohroženou sociálně patologickými jevy, a to především negativními společenskými jevy charakteristickými pro moderní společnost (chudoba, nemocnost, úrazovost), tak asociálními společenskými jevy (vandalismus, výtržnictví, extremismus), v neposlední řadě rovněž sociálně-patologickými jevy v užším slova smyslu (sebevražednost, prostituce)“.³⁶

Pro dospívající je typická „určitá fyzická, psychologická i sociální odlišnost“. „Tyto diference svědčí o tom, že mládež je považována za zvlášť zranitelnou skupinu osob, více ohroženou kriminalitou než jiné sociální skupiny. Mládež páchá trestnou činnost častěji se spolupachateli a ve skupině, a ve většině případů pod vlivem momentální situace (převládá emotivní motivace). Impulsem je v mnoha případech návyková látka, popřípadě požití alkoholického nápoje, což zvyšuje agresivitu a nepřiměřené reakce. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle bez plánování nebo jde o plánování, které není propracované a vykazuje značné nedostatky“.³⁷

Níže jsou uvedeny základní právní normy, které se v problematice kriminality mladistvých užívají nejčastěji.

Základní právní normou je „zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)“.³⁸

Dále „zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů“.³⁹

³⁵ BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019, s. 15.

³⁶ MINISTERSTVO VNITRA. *Informace pro Republikový výbor pro prevenci kriminality o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“*. Online. 2016, s. 5. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/rozbor-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy>. [cit. 2024-12-03].

³⁷ MINISTERSTVO VNITRA, tamtéž.

³⁸ *Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456*. Sagit, 2022, s. 294-318. ISBN 978-80-7488-494-8.

³⁹ *Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456*. Sagit, 2022, s. 15-115.

V neposlední řadě „zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád)“.⁴⁰

2.3.1. Vývoj kriminality mladistvých v České republice

Na základě definice kriminality mladistvých bych také ráda ukázala vývoj kriminality mladistvých v České republice za posledních 5 let do roku 2023. Vývoj představí „přehled o stíhaných a obžalovaných mladistvých za posledních 5 let“ a dále podrobnější „přehled o mladistvých obžalovaných pro trestné činy podle § 140, § 141, § 173, § 185 a § 205 trestního zákoníku za posledních 5 let“.⁴¹

Přehled o stíhaných a obžalovaných mladistvých za posledních 5 let.⁴²

ČR	STÍHÁNO MLADISTVÝCH	OBŽALOVÁNO MLADISTVÝCH
2019	1907	1531
2020	1703	1365
2021	1507	1239
2022	1474	1204
2023	1687	1408

Zdroj: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, sp. zn. 4 NZN 501/2024

⁴⁰ *Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456.* Sagit, 2022. s. 129-260.

⁴¹ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, s. 319-333, sp. zn. 4 NZN 501/2024. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>. [cit. 2025-02-06].

⁴² Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, tamtéž.

Přehled o mladistvých obžalovaných pro trestné činy podle § 140, § 141, § 173, § 185 a § 205 trestního zákoníku za posledních 5 let.⁴³

ČR	CELKEM	§ 140 a § 141	§ 173	§ 185	§ 205
2019	1531	9	170	40	409
2020	1365	5	158	39	379
2021	1239	7	159	25	307
2022	1204	2	177	26	269
2023	1408	4	242	37	347

Zdroj: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, sp. zn. 4 NZN 501/2024

V kategorii nejzávažnějších trestných činů bylo v roce 2023 obžalováno pro trestný čin (provinění):

- vraždy (§ 140 trestního zákoníku) 4 mladiství (+2), což představuje podíl na všech obžalovaných osobách pro tento trestný čin 3,96 % (+1,61 %),
- loupeže (§ 173 trestního zákoníku) 242 mladistvých (+65), jejich podíl na všech obžalovaných pro tento trestný čin činil v roce 2023 19,18 % (+3,32 %),
- znásilnění (§ 185 trestního zákoníku) 37 mladistvých (+11), jejich podíl na všech obžalovaných pro uvedený trestný čin činil 9,16 % (+2,13 %),
- krádeže (§ 205 trestního zákoníku) 347 (+78); v předchozích letech se tyto absolutní počty pohybovaly i kolem 6 000 – 7000; s podílem na všech obžalovaných osobách pro trestný čin krádeže 5,94 % (+1,09 %) ⁴⁴

⁴³ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, s. 319-333, sp. zn. 4 NZN 501/2024. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>. [cit. 2025-02-06].

⁴⁴ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, s. 76, sp. zn. 4 NZN 501/2024. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>. [cit. 2025-02-06].

3. Příčiny trestné činnosti mladistvých

V poslední kapitole jsem představila mladistvé jako pachatele trestné činnosti a touto kapitolou bych na ni ráda navázala a představila možné příčiny vzniku trestné činnosti u mladistvých. Příčiny vzniku trestné činnosti u mladistvých „jsou multifaktoriální a podstatný význam pro vyšší pravděpodobnost“ ke spáchání trestného činu představují „následující faktory a jejich vzájemná interakce“.⁴⁵

3.1. Biologické faktory

3.1.1. Dědičnost

Dědičnost je jedním z mnoha činitelů, které mohou ovlivnit chování jedince, který se rozhodne spáchat trestnou činnost. „Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu, hyperaktivitu“⁴⁶, či za „dispozice na bázi temperamentových složek osobnosti“, kdy jedinci mohou být „zvýšeně dráždiví, více impulzivní“ a mohou mít „nižší míru frustrační tolerance“.⁴⁷ „Tyto vlohy však samy o sobě nevedou“ k delikventnímu chování způsobujícímu trestnou činnost, „genetické vlohy jen zvyšují pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo“. „Genetická vlohá snižuje, resp. zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí“. „Dědičnost zločinnosti mládeže je méně výrazná než dědičnost zločinnosti dospělé populace.“ „Důvodem může být krátká doba k projevení genetické vlohy a pravděpodobně i silnější vliv sociálních faktorů během dospívání“.⁴⁸

3.1.2. Pohlaví

Další faktor, který může ovlivnit vznik trestné činnosti u mládeže je pohlaví. „Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy. Rozdíl v mírách mužské a ženské kriminality je připisován vrozeně vyšší agresivitě mužů, která by mohla být ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem, který působí nejen na fungování mozku, ale i na utváření těla“.⁴⁹ „Vztah mezi produkcí testosteronu

⁴⁵ BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019, s. 17.

⁴⁶ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. Praha: Portál, 2003, s. 23. ISBN 80-7178-771-X.

⁴⁷ BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019, s. 17.

⁴⁸ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. Praha: Portál, 2003, s. 23.

⁴⁹ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 33. ISBN 978-80-7367-825-8.

a agresivním chováním však musíme posuzovat velmi opatrně. Testosteron pravděpodobně mírně zvyšuje pravděpodobnost, že se jedinec bude chovat dominantně, ale nevyvolává stavy nekontrolovatelného vzteku^{.50}

3.1.3. Etnikum

Pojem etnikum můžeme definovat jako „skupinu“ osob, která je charakteristická svými společnými znaky. Mezi tyto znaky můžeme zařadit například „tradice, kulturní zvyklosti, jazyk, popřípadě i tělesné znaky svých příslušníků“.⁵¹ „Etnické menšiny mají jiné kulturní zvyklosti než většina, jiná náboženství, jiné hodnotové preference, jiný životní styl. V naší zemi jsou Romové etnicky odlišnou skupinou, která vzbuzuje polarizované postoje. Většinová společnost ji vnímá nepříznivě, málo ji zná a trpí vůči ní mnoha předsudky, k nimž patří i demonizování Romů jako rozených kriminálních. Struktura romské kriminality je jiná než struktura kriminality většinové společnosti. Delikventního chování se častěji, než ve většinové populaci, dopouštějí“ právě i „mladiství“. „Specifickým rysem romské kriminality je i vysoká míra zapojení dětí a mladistvých do kriminálních aktivit, a to zejména do aktivit gangů, které ve velkoměstech okrádají chodce a cestující v hromadné dopravě nebo páchají v sídlech jakékoli velikosti domovní krádeže“.⁵²

3.1.4. Poruchy a poškození mozku

Poruchy a poškození mozku patří mezi biologické faktory, které mohou ovlivnit chování jedince, který se rozhodne spáchat trestnou činnost. Můžeme sem zařadit „narušenou strukturu nebo funkci centrálního nervového systému, lehkou nebo také minimální mozkovou dysfunkci či problémy související s hyperkinetickými poruchami“, kde se často jedná o „syndrom snížené pozornosti s hyperaktivitou“.⁵³ „Zvýšený sklon k agresivnímu chování může tedy být z části ovlivněn“ právě i „poruchami a poškozením mozku“.⁵⁴

⁵⁰ PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 2. Praha: Academia, 2023, s. 551. ISBN 978-80-200-3347-5.

⁵¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 56.

⁵² MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 132-138.

⁵³ BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019, s. 18.

⁵⁴ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. Praha: Grada, 2006, s. 306. ISBN 978-80-247-1284-0.

3.2. Sociální faktory

3.2.1. Rodina

Tuto sociální skupinu můžeme charakterizovat jako „skupinu lidí spojenou pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků“, a zároveň jako „osoby, které se jako rodina deklarují na základě vzájemné náklonnosti“. „Hlavními funkcemi rodiny jsou výchova dětí a emocionální podpora“⁵⁵ a je to také „jedno z nejvýznamnějších prostředí, v němž dochází k socializaci dítěte a přenosu základních hodnot a norem společnosti“.⁵⁶

Rodina má několik funkcí, které by měla plnit. Mezi tyto funkce můžeme zařadit „biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou, výchovnou, socializační, emocionální, ochrannou a rekreační“.⁵⁷

Biologicko-reprodukční funkce – tato funkce má „význam jak pro společnost jako celek, tak také pro jedince, kteří rodinu tvoří“.⁵⁸ „Narození dítěte dotváří smysl lidského života, dává mu nový individuální význam, je šancí pro další rozvoj partnerských vztahů a staví před člověka nové výzvy a cíle“.⁵⁹

Sociálně-ekonomická funkce – zastupuje „schopnost zajistit ekonomické a sociální podmínky pro zajištění a realizaci potřeb členů rodiny“.⁶⁰

Výchovná funkce – má za cíl „předat svým potomkům hodnoty a normy společenského chování, vést je ke vzdělávání a k sebevýchově a stát se pro ně výchovným vzorem i oporou v situacích, kdy to budou sami potřebovat“. Způsob výchovy v rodině je podmíněn mnoha faktory. Vzhledem k tomu, že každá rodina se odlišuje svým životním stylem, charakterem a způsobem jednání ve vztahu mezi „rodiči a dětmi“, liší se také „výchovné styly“, které se v rodině praktikují. V kontextu rodičovského vedení a „autority“ můžeme zmínit „výchovný styl autoritářský, liberální a demokratický“. „Autoritářská výchova“ je charakteristická výrazným prosazováním nadřazenosti, „síly“ a kontroly ze strany rodiče, který od dítěte očekává bezvýhradnou „poslušnost“, provádění pokynů a respektování

⁵⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 177.

⁵⁶ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 74.

⁵⁷ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 103-111. ISBN 978-80-247-3470-5.

⁵⁸ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 81. ISBN 978-80-7367-383-3.

⁵⁹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 103.

⁶⁰ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 105.

„příkazů“. Důsledky takové výchovy, zvláště v období adolescence, mohou „vést k únikům dětí od rodiny“ a mohou podpořit „rozvoj rizikových forem chování“. „Liberální výchova“ stojí v kontrastu k „autoritářskému stylu“, neboť je dítě chápáno jako „samostatná osobnost“, která je odkázána, aby si svou životní cestu řídila po svém. Tento způsob „výchovy“ sice rozvíjí tvořivost a smysl pro „svobodu“, ale zároveň může způsobovat potíže při přizpůsobování se „pravidlům“ školního či pracovního prostředí. „Demokratická (autoritativní) výchova“ představuje „snahu o harmonii mezi požadavky“ a očekávání rodičů, s respektem k dětské „svobodě“ a individualitě. Rodiče, kteří v této roli vystupují jako přirozené „autority“, dokážou ovládat své chování a prostřednictvím „svých zkušeností“ i osobního „příkladu“ nastavují dětem jasná a srozumitelná „pravidla“.⁶¹

Socializační funkce – vyzdvihuje „rodinu jako prostředí, ve kterém se dítě učí přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování, jež jsou v dané společnosti běžné“.⁶²

Emocionální funkce – jedná se o „zásadní a nezastupitelnou funkci, která má za cíl vytvářet „pocit lásky, bezpečí a jistoty“.⁶³ Tato funkce bývá „považována za velmi významnou a zároveň velmi ohroženou“.⁶⁴

Ochranná funkce – tkví v „zajišťování životních potřeb u všech členů rodiny“.⁶⁵

Rekreační funkce – zaměřuje se na význam „volného času pro člověka.“ „Ukazuje se jako velmi významné, jakým způsobem rodina tráví pohromadě svůj volný čas, jakým zájmovým činnostem se jednotliví členové věnují či jakým způsobem tráví dovolené“. „Výchovné ovlivňování a řízení volného času v rodině hraje významnou roli při utváření osobnosti jedince a podporuje jeho pozitivní socializaci“. „Snížení celkové kvality péče o volný čas dětí může být spojováno právě se zvýšením výskytu negativních společenských jevů“.⁶⁶

„Z hlediska průběhu socializace má zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit. Hovoříme proto o rodině funkční, dysfunkční a afunkční“. Rodina funkční „plní všechny své funkce přiměřeně“, rodina dysfunkční „neplní některé

⁶¹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 106-109.

⁶² PROCHÁZKA, tamtéž.

⁶³ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 83.

⁶⁴ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 109-111.

⁶⁵ PROCHÁZKA, tamtéž.

⁶⁶ PROCHÁZKA, tamtéž.

funkce dostatečně“, ale „celkový život rodiny“ tím však není „zásadně ohrožen“ a rodina afunkční „nezvládá své základní funkce, je vnitřně rozkládána a zásadně je narušován i socializační vývoj dítěte“.⁶⁷

Významným úkolem rodičů je na své potomky „dohlížet a motivovat je k žádoucímu chování“. V případě, že rodiče tuto funkci nevykonávají odpovídajícím „způsobem“ nebo se v rodinném prostředí objevují obtížné či „nestandardní“ okolnosti, bývá „tendence“ přisuzovat vznik „antisociálního chování dětí“ právě těmto vlivům. „Teorie Gottfredsona a Hirschiho (1990)“ zdůrazňuje roli „rodičovské výchovy v procesu formování vnitřní sebekontroly jedince“, kterou kvalitní rodičovský přístup stabilizuje a „posiluje“. Zásadní je, aby „rodiče“ na své potomky „dohlíželi“ a na případné projevy nežádoucího chování vhodně „reagovali“.⁶⁸

„Dohled (monitoring) je další parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním dítěte. Míří se jím míra rodičovské informovanosti o tom, co dítě dělá ve volném čase, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, když není doma, kdy se vrací domů a v jakém stavu“ se vrací domů. „Čím hůře rodiče monitorují své dítě, tím je, podle studií shrnutých v práci Snydera a Pattersona (1987), větší pravděpodobnost, že se dítě dopustí trestného činu nebo, že jej bude opakovat a že půjde o závažný trestný čin“.⁶⁹

„Rizikovým faktorem pro dítě je nepochybně i nepřítomnost rodičovské postavy v rodině. V rodině delikventně se chovajících mladých lidí chybí nejčastěji otec, a to vinou rozvodu nebo kvůli tomu, že s matkou dítěte nikdy nezačal žít. Chlapec pak postrádá vzor, s nímž by se identifikoval a děvče postrádá model mužského chování. Také matka dětí je více zatížená nároky výchovy než matka, která děti vychovává společně“ s další osobou. „Přítomnost nevlastního otce v rodině může být pro děti komplikací“, ale i „přínosem“.⁷⁰

Rodinné prostředí může představovat „rizikový faktor“ i tehdy, pokud se v ní objevují „patologické jevy“.⁷¹ „Rodič“, který se dopouští „delikventního“ chování, „nadměrně“ konzumuje alkohol, užívá návykové látky, je dlouhodobě bez zaměstnání nebo vykazuje jiné

⁶⁷ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 80.

⁶⁸ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 74-75.

⁶⁹ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 44-45

⁷⁰ MATOUŠEK, tamtéž.

⁷¹ BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019, s. 19.

známky „sociální nepřizpůsobivosti“, výrazně „zvyšuje pravděpodobnost“, že jeho potomek během „dospívání“ naruší právní normy. Rodina je vnímána jako „hlavní činitel“, který „svým selháváním“ může vytvářet prostor pro rozvoj protiprávního jednání u dětí.⁷²

3.2.2. Škola

Školu můžeme definovat jako „společenskou instituci, která je výtvozem tisíciletého vývoje lidské společnosti“. „Je jí připisován účel, kterým má být výchova a vzdělávání nastupujících generací. V tomto smyslu škola není ve svém působení pokračovatelkou rodinné výchovy, ale prostředím, v němž jsou rozvíjeny občanské návyky a nastupující generace je připravována na zvládnutí širších společenských nároků a požadavků“.⁷³

„V sociologii výchovy se pro přehlednost zdůrazňují funkce školy“. Mezi tyto funkce můžeme zařadit funkci „výchovnou, vzdělávací, ochrannou, integrační, selektivní, kvalifikační a resocializační či nápravnou“.⁷⁴

Škola je tedy „na jedné straně institucí, která by měla žáky vést ke konformitě, a kromě vzdělávání se také podílet na jejich výchově“. Na „straně druhé je právě školní prostředí místem, kde se delikvence začasť realizuje“. „Není to dáno tím, že zde žáci tráví velké množství času“. „Škola může přímo vytvářet podmínky návodné k delikvenci“ jako je například „příležitost utvářet skupiny, jejichž členové se vzájemně k delikvenci vybízejí a motivují, a pro které může být delikvence zábavou a vlastně i skupinovou normou“. „S trochou nadsázky lze říct, že žáci se ve škole neučí jen školní látku a pravidla přijímaného společenského chování, ale potenciálně také páchání delikvence“.⁷⁵

3.2.3. Vrstevnické skupiny

Pro období adolescence je typické „oslabování rodičovského vlivu a navazování nových sociálních kontaktů s lidmi stejného věku a podobných zájmů“. „Tyto životní změny nejvíce

⁷² MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 37-45.

⁷³ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 43-44. ISBN 978-80-247-5447-5.

⁷⁴ JEDLIČKA, tamtéž.

⁷⁵ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 89.

pozorujeme právě v období adolescence“. „V tomto období se jedinec začíná pomalu vymezovat vůči autoritám a utváří si svou osobní identitu“. ⁷⁶

Důležitým prvkem v „procesu“ socializace u dospívajících jsou „vrstevnické skupiny“, které se pro ně často stávají „referenční skupinou“. „Vrstevníci“ také sehrávají zásadní roli „socializačních činitelů“, kdy „jedince provázejí z dětství do dospělosti“. Z tohoto pohledu však mohou na formování „osobnosti člověka působit nejen pozitivně, ale také negativně“. Delikventní jednání bývá nejčastěji „pácháno ve skupině“, přičemž „čas strávený s kamarády“, mimo rodinné prostředí, často vytváří vhodné podmínky pro jeho uskutečnění. „Kontakt s delikventními kamarády“ symbolizuje „vedle kvality“ rodinných vztahů, „školních výsledků“ a charakterových „rysů“ jeden z nejvýznamnějších „faktorů“, který může výrazně „ovlivnit“ sklony k „delikvenci“. Tyto vlivy „nepůsobí zcela odděleně, ale jsou vzájemně propojené“. Funkční rodinné prostředí, které dětem poskytuje potřebnou „podporu“ a jasně stanovené hranice, může výrazně omezit negativní „vliv delikventních kamarádů“. ⁷⁷

Pro dospívajícího se „vrstevníci“ stávají určitou „náhradní rodinou“, prostřednictvím které jedinec hodnotí sám sebe a postupně si utváří svou „osobní identitu“. „Podle Gottfredsona a Hirshiho (1990)“ lze předpokládat kvalitnější přátelství u jedinců s „vyšší mírou sebekontroly“. Naopak „jedinci s nízkou sebekontrolou“ mívají „sklony k agresivitě“, egocentrismu a nespolehlivosti, což často ztěžuje jejich začlenění do přijatelnějších vrstevnických skupin. Ačkoli je náročné přesně určit „příčiny“ nízké sebekontroly, většinou se jedná o kombinaci „individuálního sklonu dítěte“ a odlišností v „jeho výchově“. V této souvislosti sehraávají „důležitou roli sociální instituce“, zejména rodinné zázemí a školský resort. ⁷⁸

„Podle teorie diferencované asociace (Sutherland, 1939) vede kontakt s delikventními kamarády k postupnému osvojování delikventních vzorců chování. Delikventnímu stejně jako jinému sociálnímu chování se totiž učíme, a to zejména prostřednictvím interakce s ostatními“ jako je „rodina, škola či přátelé“. „V momentě, kdy je vliv rodiny a školy oslaben a delikventní chování v rámci vrstevnické skupiny odměňováno, přejímá jedinec

⁷⁶ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 113-116.

⁷⁷ MORAVCOVÁ, tamtéž.

⁷⁸ MORAVCOVÁ, tamtéž.

od svých kamarádů hodnoty, postoje a techniky, které páchaní delikventních činů podmiňují“.⁷⁹

„Své uplatnění v rámci teorií vysvětlujících skupinovou delikvenci našla také teorie rutinních aktivit Cohena a Felsona (1979), kteří argumentují, že motivace potenciálních pachatelů spáchat trestný čin je konstantní a někdy ani jedinci se silnými predispozicemi k nezákonné činnosti nepřistoupí k jeho spáchání, pokud se jim k tomu nenaskytne vhodná příležitost. Větší množství příležitosti ke spáchání delikventního činu přitom nabízí čas strávený s delikventními vrstevníky ve vysoce rizikových prostředích, jako jsou obchodní centra, veřejná prostranství v centru města, bary nebo diskotéky“.⁸⁰

„Wikström a Butterworth (2006) zaznamenávají významné diference mezi „životními styly“ dospívajících. „Zatímco“ někteří „tráví většinu času“ s rodinou, „jiní“ preferují „kontakt“ s vrstevníky. Čím více adolescent „tráví svůj volný čas s delikventními kamarády“, tím vyšší je pravděpodobnost, že se s nimi zapojí do trestných činů, které „skupina páchá“. Takové protiprávní jednání „přitom často postrádá prvek plánování a pro samotné delikventy představují spíše zábavu než záměrné porušování zákona“.⁸¹

„Warr (2002)“ se zabývá „otázkou, proč je delikvence“ často „skupinovou záležitostí“. Jedním z vysvětlení mohou být „sociální mechanismy“, které kriminální jednání „ve skupině podstatně usnadňují“. Může to být například obava z „výsměchu“, potřeba „loajality“ či uznání. „Vzhledem k tomu“, jak je pro dospívající významné „přijetí mezi vrstevníky“, může být obava ze zesměšnění silným podnětem k tomu, aby se protiprávního jednání dopustili, pokud to od nich „skupina vyžaduje“. Jedinec ukazuje svou oddanost „skupině tehdy“, pokud se aktivně zapojuje do všech „aktivit“, i za cenu „porušení zákona“.⁸²

Předčasné „uvolňování rodinných vazeb v nefunkčních rodinách“ spolu s „oslabením sociálních vazeb“ rizikové mládeže v „postindustriální společnosti“ přispívá k tomu, že si některé skupiny vrstevníků utvářejí, „na první pohled nezávislé ideologie“. Tyto ideologie se poté mohou stát základem pro kriminální jednání. Ostatní „skupiny“ je často pouze napodobují, a tak „postupně vznikají celé sítě skupin“ s obdobným zaměřením, za nimiž může stát určité „hnutí“. „Příslušnost“ ke konkrétní skupině či hnutí poté mladiství

⁷⁹ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 113-116.

⁸⁰ MORAVCOVÁ, tamtéž.

⁸¹ MORAVCOVÁ, tamtéž.

⁸² MORAVCOVÁ, tamtéž.

často vyjadřují specifickým vzhledem, „zvláštním jazykem, uctíváním určitých symbolů“ či preferencí konkrétního hudebního stylu, interpreta nebo kapely. „Ideologie subkultury má logiku v kontextu současných společenských vztahů a zároveň vyjadřuje sociální postoje příslušné skupiny mládeže“. Mezi problémové skupiny a subkultury mladistvých můžeme zařadit „stabilní a nestabilní kriminální skupiny, drogové subkultury, subkultury rasistické a subkultury pseudonáboženské“.⁸³

Stabilní kriminální skupiny – převážně „vznikají v prostředí, v němž jsou delikventní normy akceptovány i dospělými, dospělí v něm do jisté míry slouží jako učitelé mládeže“.⁸⁴

Nestabilní kriminální skupiny – často „vysoce násilnické, vznikají v nestabilním prostředí, v němž chce mládež ukázat svou sílu a nebojácnost“.⁸⁵

Drogová subkultura – pro tuto subkulturu je „typické holdování alkoholu, drogám a sexuální promiskuitě. „Prostředky získávají žebráním, půjčkami, drobnými krádežemi, prodejem drog a podobně“.⁸⁶

Subkultura rasistická – podobá se „výše popsané subkultuře násilí. Liší se však od ní propracovanější ideologií. Oběť bývá útočníkům neznámá, provokuje jejich útok jen barvou pleti, případně provokuje suverénním chováním“.⁸⁷

Pseudonáboženská subkultura – zde „můžeme zařadit „Satanisty“, kteří jsou „v obecném povědomí považováni za náboženskou sektu“. „Praktikují parodie církevních obřadů na hřbitovech a v kostelech, tzv. černé mše a podobně jako u rasistické subkultury si oběti vybírají náhodně. Někdy se členem skupiny může stát proti své vůli někdo, kdo se k ní připojil z naivity a zvědavosti, je však zatažen do činnosti skupiny, je vázán sliby mlčenlivosti a je mu vyhrožováno i zabitím, kdyby o skupině něco prozradil“.⁸⁸

3.2.4. Alkoholismus a drogové závislosti

Nejvíce ohroženou skupinou z hlediska vzniku „závislosti na alkoholu a drogách“ jsou dospívající, kteří nejsou schopni „získat“ prožitky jinak, než prostřednictvím užívání „návykových látek“. Zvýšené riziko se rovněž týká těch, kteří se „pohybují v prostředí“, kde

⁸³ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 84-89.

⁸⁴ MATOUŠEK, tamtéž.

⁸⁵ MATOUŠEK, tamtéž.

⁸⁶ MATOUŠEK, tamtéž.

⁸⁷ MATOUŠEK, tamtéž.

⁸⁸ MATOUŠEK, tamtéž.

je „užívání“ návykových látek považováno za běžnou či dokonce žádoucí normu.⁸⁹ Zkušenosti s návykovými látkami jsou dnes mezi mladistvými, a zejména těmi, kteří žijí ve „velkoměstech“, velmi rozšířené.⁹⁰

„Z hlediska kriminality mladistvých jsou alkoholismus a ostatní závislosti chápány spíše jako sekundární rizikové faktory, které se objevují v souvislosti s ostatními uvedenými příčinami kriminality mladistvých“.⁹¹ Vztah mezi konzumací alkoholu, užíváním psychotropních látek a kriminalitou mládeže byl „potvrzen řadou studií“.⁹² „Alkohol oslabuje zábrany, může se objevovat slovní či fyzická agrese, totéž se děje i pod vlivem ostatních drog“.⁹³ Kriminální jednání může být vyvoláno „intoxikací těmito návykovými látkami“, potřebou získat finance na „jejich nákup“ nebo může být důsledkem oslabení „sociálních vazeb“.⁹⁴

3.2.5. Nová média

Pokrok v oblasti „informačních a komunikačních technologií“ přinesl vznik „nových medií“, která nám umožňují „komunikovat“, získávat a „sdílet informace“, ale také přináší zábavu či vzdělávání.⁹⁵

„Nová média můžeme charakterizovat jako digitální podobu tradičních medií, která zahrnují časopisy, noviny, knihy, televizi, rádio, film, video a hudbu. Zároveň do oblasti nových medií spadají také sociální sítě, internet, videohry, virtuální a rozšířená realita. V souvislosti

⁸⁹PETRIŠČOVÁ, Alena. *Závislostní chování*. Online. Šance dětem. 2012. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/zavislostni-chovani>. [cit. 2024-12-23].

⁹⁰MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 254.

⁹¹SCHREIEROVÁ, Pavlína. *Příčiny trestné činnosti mladistvých a formy jejího postihu*. Online, Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2012, s. 24. Dostupné z: https://theses.cz/id/2ffi80/BP-Piny_trestn_innosti_mladistvch_a_formy_jejho_postihu.pdf. [cit. 2025-02-06].

⁹²MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 47.

⁹³SCHREIEROVÁ, Pavlína. *Příčiny trestné činnosti mladistvých a formy jejího postihu*. Online, Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2012, s. 24. Dostupné z: https://theses.cz/id/2ffi80/BP-Piny_trestn_innosti_mladistvch_a_formy_jejho_postihu.pdf. [cit. 2025-02-06].

⁹⁴MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015, s. 48.

⁹⁵GYÜRE, Klára. *Mediální výchova v kontextu infodemie a nových médií*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2024, s. 38-39. ISBN 978-80-244-6450-3.

s vlivem médií bylo provedeno mnoho studií a empirických výzkumů (McLuhan, McQuail, Sloboda a další) často s odlišnými výsledky. Přesto se „odborníci shodují“, že média mají nepopíratelný dopad jak na „jednotlivce“, tak na celou „společnost“, neboť „ovlivňují názory, chování, postoje i hodnoty“. Zároveň ovlivňují „životní styl“, způsob využití „volného času“ a poskytují přístup k „informacím“ z celosvětového dění.⁹⁶

V současnosti jsou jednou z nejvýznamnějších „mediálních skupin sociální média“. „Obsah vyskytující se na sociálních médiích je spoluvytvářen a sdílen uživateli, a tím se mění i celková podoba sociálních médií v průběhu času. Mezi sociálními médii jsou nejpopulárnější sociální sítě, což jsou internetové služby sloužící k vzájemnému propojování uživatelů internetu, a to především pak k udržování a navazování různých druhů kontaktů napříč celým světem. Umožňují nám vytvářet uživatelské profily, jejichž prostřednictvím se na internetu můžeme prezentovat, sdílet různé druhy obsahů včetně fotografií a videí, komentovat a hodnotit příspěvky ostatních uživatelů, chatovat s nimi, vytvářet nová virtuální přátelství apod.“ „Výzkum z roku 2022 s názvem Děti a kult krásy v online světě“ uvedl, že „nejpoužívanějšími sociálními médii jsou v současné době YouTube, Instagram, TikTok a WhatsApp“.⁹⁷

Mezi rizikové faktory, které takováto média mohou předávat jsou například „samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování, vulgární zobrazování“ sexuálních aktivit a „lidského těla snižující lidskou důstojnost, agresivitu zaměřenou proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám a špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj“.⁹⁸ Konkrétnější rizika mohou představovat například „rychlé šíření nepravdivých informací, tvorbu falešných internetových uživatelských účtů, vytváření falešných fotografií či klamavé reklamy“. „Aktuálních problémů je ale daleko více“ mezi ně může patřit například „problematika kybernetické bezpečnosti či internetové výzvy“.⁹⁹

⁹⁶ GYÜRE, Klára. *Mediální výchova v kontextu infodemie a nových médií*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2024, s. 38-39.

⁹⁷ GYÜRE, Klára. *Mediální výchova v kontextu infodemie a nových médií*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2024, s. 43-44.

⁹⁸ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 101.

⁹⁹ GYÜRE, Klára. *Mediální výchova v kontextu infodemie a nových médií*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2024, s. 45.

„Krajské státní zastupitelství v Praze upozorňuje“ na rostoucí úroveň „znalostí“ a dovedností mladistvých v oblasti „technologií a aplikací“. „Do budoucna“ lze u této věkové skupiny předpokládat výraznější „přesun“ nezákonných aktivit do online prostředí. Rutinní používání „moderních technologií, vzdělání a praxe“ osvojená jak v resortu školství, tak ve vrstevnických skupinách, „snadná“ dostupnost k vyspělým „technickým zařízením a menší riziko odhalení protiprávního jednání v souhrnu nadále“ tvoří ve „spojení s nižší mírou odpovědnosti a relativní anonymitou pohybu na internetu, podmínky pro páchaní trestné činnosti mladistvými s využitím informačních technologií a s tím nerozlučně spojenou předpokládanou vysokou latencí kriminality“.¹⁰⁰

3.3. Psychologické faktory

„Osobnost, neurotické či psychopatické poruchy osobnosti lze klasifikovat jako psychologické dispozice pro delikventní chování jedince“.¹⁰¹

3.3.1. Osobnost

„Osobnost je pojem, kterým označujeme individuální utváření lidské psychiky“.¹⁰² Je to „osobitě spojení duševních a tělesných vlastností člověka, které se utváří v průběhu vývoje a projevuje se ve společenských vztazích“. Součástí osobnosti jsou například „schopnosti, inteligence či temperament“.¹⁰³

Jedním z často analyzovaných osobnostních rysů, u něhož se „předpokládá“ souvislost s „kriminálním chováním mládeže, je impulzivita“. Řada výzkumů potvrdila, že jedinci, kteří se dopouštějí delikventního jednání, upřednostňují „okamžité“ potěšení před dlouhodobým.¹⁰⁴

Dalším významným osobnostním faktorem, který bývá často analyzován ve vztahu k „delikventnímu jednání, je sebehodnocení“. U mladistvých pachatelů je často

¹⁰⁰ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, s. 75, sp. zn. 4 NZN 501/2024. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>. [cit. 2025-02-06].

¹⁰¹ SCHREIEROVÁ, Pavlína. *Příčiny trestné činnosti mladistvých a formy jejího postihu*. Online, Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2012, s. 20. Dostupné z: https://theses.cz/id/2ffi80/BP-Piny_trestn_innosti_mladistvch_a_formy_jejho_postihu.pdf. [cit. 2025-02-06].

¹⁰² PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 2. Praha: Academia, 2023, s. 41.

¹⁰³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 129.

¹⁰⁴ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 55-56.

identifikováno „nerealisticky zvýšené“ vnímání vlastní osoby, které je spojováno s vyšší tendencí reagovat „agresivně“ při „obraně vlastní osoby“. Protiprávní jednání je dle „některých autorů“ objasňováno jako „pokus“ jedince s „nízkým sebehodnocením zvýšit pocit vlastní hodnoty“ prostřednictvím „kriminálního činu“.¹⁰⁵

3.3.2. Neurotické poruchy

„Neurotické poruchy“ můžeme zařadit mezi „duševní poruchy, které zásadním způsobem nemění pacientovu schopnost vnímat realitu“. Charakteristická je „úzkost často kombinována s depresivní náladou, ale také s agresivitou“. Do neurotických poruch můžeme zařadit například „úzkostné poruchy, obsedantně-kompulzivní poruchy, reakce na závažný stres, disociativní poruchy či somatoformní poruchy“.¹⁰⁶ „Neurotické pocity mohou být příčinnou méně vážných delikventních aktů a přestupků zákona, jaké tvoří drobné krádeže či chození za školu“.¹⁰⁷

3.3.3. Psychopatické poruchy

„Psychopatie je pojímána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu“.¹⁰⁸ „V obrazu psychopatické osobnosti lze často nalézt dobrou inteligenci a paměť, ale rozhodně do něj nepatří psychotické symptomy“.¹⁰⁹ Mezi psychopatické poruchy můžeme zařadit například „paranoidní osobnostní poruchu či schizoidní osobnostní poruchu“.¹¹⁰ „Psychopatie je diagnostikována u pachatelů trestné činnosti velmi často. Nositel této poruchy má kvůli ní opakované, stereotypní konflikty v sociálním prostředí“.¹¹¹

¹⁰⁵ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 55-56.

¹⁰⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 115.

¹⁰⁷ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 92-93.

¹⁰⁸ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 31.

¹⁰⁹ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 92-99.

¹¹⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, 144.

¹¹¹ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 31.

4. Opatření ukládaná mladistvým pachatelům trestné činnosti

Tato kapitola charakterizuje zásady trestní odpovědnosti mladistvých, včetně zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Dále představuje opatření, která se ukládají mladistvým pachatelům trestné činnosti.

4.1. Zásady trestní odpovědnosti mladistvých

Česká republika vytvořila „zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)“¹¹², jehož „účinnost nastala 1. ledna 2004“.¹¹³

Tento zákon „pracuje s pojmem dítě (0-15) a mladistvý (15-18)“. Jeho cílem je poskytovat ochranu jedincům, kteří v době „spáchání“ protiprávního jednání nebyli starší osmnácti let. Dle „zákona o soudnictví ve věcech mládeže“ nenesou děti mladší 15 let „trestní odpovědnost“. „Výjimka může nastat“ i u mladistvého, který v „době spáchání činu nedosáhl“ intelektuální ani „mravní“ zralosti, a díky tomu nebyl schopen „rozpoznat“, že je jeho jednání nezákonné. V takovém případě za daný „čin“ nenese „trestní odpovědnost“. „Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění a jeho posouzení se řídí dle trestního zákoníku“.¹¹⁴

„Orgány činnými dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, jsou policejní orgány, státní zástupci, soudy pro mládež a další spolupracující instituce jako je OSPOD či probační a mediační služba. Pokud soudce pro mládež shledá vinu mladistvého, neukládá mu trest, ale opatření“. Rozlišují se „tři druhy opatření, a to „výchovná, ochranná a trestní“.¹¹⁵

¹¹² *Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456.* Sagit, 2022, s. 294-318.

¹¹³ *Časopis Sociální práce: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.* Online. 2005, roč. 2005, č. 4. 2005, s. 54. ISSN 1213-6204. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2005-4.pdf>. [cit. 2025-04-07].

¹¹⁴ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním.* Praha: Triton, 2016, s. 98-99.

¹¹⁵ BENDL, tamtéž.

4.2. Výchovní opatření

Výchovní opatření „mohou být ukládána samostatně či vedle jiného ochranného či trestního opatření, a to maximálně na dobu tři let“.¹¹⁶ „V ČR je v zájmu řádné výchovy dětí může uložit příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a soud“.¹¹⁷ „Cílem je usměrnit způsob života mladistvého a podpořit jeho pozitivní výchovu. Mezi výchovní opatření náleží dohled probačního úředníka, nařízení probačního programu, nařízení výchovní povinnosti či výchovního omezení a napomenutí s výstrahou“.¹¹⁸

Dohled probačního úředníka – tkví v, „pravidelném sledování chování mladistvého v rodině“. „Mladistvý je povinen spolupracovat s probačním pracovníkem dle vytvořeného probačního plánu, dostavit se k probačnímu úředníkovi ve stanovených lhůtách a informovat ho o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu“.¹¹⁹

Účast na probačním programu – programy se zaměřují na „rozvoj sociálních dovedností, vzdělávání či například na rekvalifikaci“.¹²⁰ Součástí také může být „sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program či program zahrnující obecně prospěšnou činnost. Cílem probačního programu je naučit mladistvého takovému chování, které by bylo v souladu se zákonem, podpořit jeho vhodné sociální zázemí a urovnat vztahy mezi mladistvým a poškozeným“.¹²¹

Výchovní povinnost – jedná se například o „nařízení bydlet s rodičem či jiným dospělým, který je odpovědný za výchovu mladistvého, zaplatit jednorázově či ve splátkách přiměřenou peněžitou částku, ale pouze v případě, kdy soud ví, že částka bude uhrazena z peněžitých prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat, vykonat bezplatně ve volném čase obecně prospěšnou činnost, která nesmí u mladistvého narušit přípravu na výkon budoucího povolání, usilovat o vyrovnání s poškozeným, nahradit dle svých sil

¹¹⁶ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 98-99.

¹¹⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 247.

¹¹⁸ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 99-101.

¹¹⁹ BENDL, tamtéž.

¹²⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007, s. 104. ISBN 978-80-7367-310-9.

¹²¹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 99-101.

škodu způsobenou proviněním či jinak přispět k odstranění následku proviněním, pokud je mladistvý závislý na návykových látkách, může soud nařídít léčení závislosti, avšak nejde o ochranné léčení ani o zabezpečovací detenci dle trestního zákona. Soud může též v rámci výchovné povinnosti doporučit mladistvému, aby se podrobil ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, programu k rozvíjení sociálních dovedností mladistvého, který však není součástí probačního programu“.¹²²

Výchovná omezení – představují taková omezení, která zakazují „mladistvému navštěvovat určité akce, zařízení nebo jiné pro něj nevhodné prostředí. Soud pro mládež může mladistvému zakázat stýkat se s určitými osobami, zdržovat se na určitém místě či přechovávat předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších proviněním. Bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi mladistvý nesmí změnit ani místo svého pobytu či své zaměstnání“.¹²³

Napomenutí s výstrahou – tkví v „důrazném vytknutí protiprávnosti činu mladistvému za přítomnosti zákonných zástupců a v upozornění na konkrétní důsledky, jež mu hrozí v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost“.¹²⁴

4.3. Ochranná opatření

Cílem „ochranného opatření je kladně ovlivnit mladistvého (jeho duševní, mravní a sociální vývoj) a též ochránit společnost před páčáním dalšího proviněním. Do ochranného opatření náleží ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabavení věci či jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova“.¹²⁵

4.4. Trestní opatření

Trestní opatření je možné ukládat „samostatně či v kombinaci například s výchovným opatřením“. „Trestní opatření má napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další

¹²² BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 99-101.

¹²³ BENDL, tamtéž.

¹²⁴ BENDL, tamtéž.

¹²⁵ BENDL, tamtéž.

vývoj mladistvého. U všech trestních opatření platí pravidlo, že hranice sazby u mladistvého nesmí převyšovat polovinu hranice stanovené v trestním zákoníku¹²⁶.

Mezi „trestní opatření“, která mohou být mladistvému uložena, spadají například veřejně „prospěšné práce, peněžité opatření či peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na společenské akce, podmíněný trest odnětí svobody, podmíněný trest odnětí svobody s dohledem či nepodmíněné odnětí svobody“. Délka trestu „odnětí svobody“ se zpravidla „pohybuje mezi 1 rokem až 5 lety“. Pokud se však „mladistvý“ dopustí „provinění, za které trestní zákoník“ připouští „výjimečný trest“, může mu být „uložen trest odnětí svobody“ v délce „5 až 10 let“.¹²⁷ Obecně platí, že „soudy u mladistvých“ preferují ukládání „alternativních trestů“, tedy „trestů nespojené s odnětím svobody“. „Trest odnětí svobody bývá ukládán“ pouze v případech, kdy je náprava „mladistvého pachatele“ výrazně obtížná.¹²⁸

¹²⁶ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 101-102.

¹²⁷ BENDL, tamtéž.

¹²⁸ BAJER, Pavel. *Časopis Sociální práce: Věk mladistvého má na ukládání trestu podstatný vliv*. Online. 2005, roč. 2005, č. 4. 2005, s. 17. ISSN 1213-6204. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2005-4.pdf>. [cit. 2025-04-07].

5. Orgány řešící trestnou činnost mladistvých

V této kapitole bych chtěla navázat na kapitolu č. 4, „Opatření ukládána mladistvým pachatelům trestné činnosti“, a představit jednotlivé orgány, které se podílejí na řešení trestné činnosti mladistvých. Dále charakterizují zařízení zaměřená na práci s mladistvými delikventy.

5.1. Policie České republiky

Právní základ pro činnost policie stanovuje¹²⁹ „zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky“.¹³⁰ Policie při „plnění“ svých povinností „spolupracuje“ nejen s „ozbrojenými“ složkami, „bezpečnostními sbory, orgány veřejné správy“, ale také s „právníckými a fyzickými osobami“. Kooperace s „právníckými a fyzickými osobami“ může pojednávat například o „prevenci kriminality a rizikového chování, poskytování podpory, péče a pomoci obětem trestné činnosti“ či předcházení a „řešení následků mimořádných situací“.¹³¹

„Na policistu a policejní útvary má každý právo se obrátit s žádostí o pomoc, tedy např. ředitel školy, v níž žáci fyzicky napadli učitele, úmyslně zranili spolužáka, zbrání ohrožovali život a zdraví své nebo ostatních. Policista a policejní útvary jsou povinni v rozsahu své působnosti tuto pomoc poskytnout“.¹³²

5.2. Státní zastupitelství

Státní zastupitelství je „orgánem veřejné žaloby v trestním řízení“¹³³ a má „za úkol zastupovat stát při ochraně veřejného zájmu“. „Pracovník státního zastupitelství je státní zástupce a stíhá osoby, které jsou obviněné“ ze spáchání trestného činu, tedy i „mladistvé

¹²⁹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 88.

¹³⁰ Sbírka zákonů, roč. 2008, částka 91. Tiskárna Ministerstva vnitra, 2008, s. 4086-4116. ISSN 1211-1244.

¹³¹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 88-89.

¹³² BENDL, tamtéž.

¹³³ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Působnost státního zastupitelství v trestním řízení*. Online. Soustava státního zastupitelství. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/pusobnost-a-pravomoce/pusobnost-v-trestnim-rizeni/>. [cit. 2025-02-06].

pachatele“. „K hlavním povinnostem státního zástupce patří ochrana základních práv a svobod obviněného v průběhu trestního řízení“.¹³⁴

5.3. Soud pro mládež

„Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež. Soudem pro mládež se rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu“.¹³⁵ „Soudcem soudu pro mládež by měly být osoby, které mají zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Vzhledem k tomuto pojetí i vzhledem k psychologickým zvláštnostem zrání dítěte je důležité, aby soudci měli zvláštní osobní a kvalifikační předpoklady“.¹³⁶

5.4. Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je „státní orgán, jehož úkolem je chránit zájmy nezletilých dětí“. Mezi tyto orgány můžeme zařadit „Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, Úřad práce a obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní a újezdní úřady“.¹³⁷ „Orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) mají ze zákona v popisu práce především ochranu práv a nároků dětí na příznivý vývoj a řádnou výchovu včetně jejich zájmů a působení na obnovení narušených funkcí rodiny, tedy především preventivní práce vůči selhávání rodiny, pomoc při řešení složitých situací rodin jevících se jako rizikových a snaha na udržení rodiny pohromadě“.¹³⁸

„Ochrana dětí a mládeže je upravena na nadnárodní úrovni v Úmluvě o právech dítěte, v národní úrovni“ poté například v „občanském zákoníku, v zákoně o soudnictví ve věcech

¹³⁴ *Státní zastupitelství*. Online. Právo na dětství. C2013. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-prava/porusuji-ma-prava/statni-zastupitelstvi/>. [cit. 2025-02-06].

¹³⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Informace týkající se věcí ve věcech mládeže*. Online. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. s. 2. Dostupné z: <https://msp.gov.cz/documents/54889/0/Informace+týkající+se+věcí+ve+věcech+mládeže.pdf/>. [cit. 2025-02-06].

¹³⁶ MATIAŠKO, Maroš. *Soudnictví ve věcech mládeže – trestněprocesní aspekty*. Online, Rigorózní práce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra trestního práva, 2009, s. 89. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/21841/150016439.pdf>. [cit. 2025-02-06].

¹³⁷ MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*. Praha: Karolinum, 2016, s. 35. ISBN 978-80-246-3336-7.

¹³⁸ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 387.

mládeže či v trestním zákoníku“. „Hlavní dokument, který upravuje ochranu dětí a mládeže v České republice“¹³⁹, je „zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí“.¹⁴⁰ Tímto zákonem spolu s „vyhláškou č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí“¹⁴¹ „byly zavedeny standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí“, což představuje „soubor šestnácti kritérií, s jejichž pomocí má být garantována základní kvalita při ochraně zájmů dětí orgány sociálně-právní ochrany v ČR“.¹⁴²

OSPOD zaměstnává „sociálního kurátora“, který se věnuje „nezletilým“ osobám s častými „vážnými výchovnými problémy“. Mezi tyto problémy patří opakovaná absence ve škole, užívání návykových látek, „prostituce“ či „útěky“ z domova. Dále se věnuje osobám, které nedosáhly 15 let věku a „dopustily se činu jinak trestného“, a rovněž dospívajícím, kteří se „dopustili přestupku či provinění“. Jeho činnost zahrnuje především analýzu „rizikového chování u dětí a mládeže a navrhování preventivních opatření“.¹⁴³

5.5. Probační a mediační služba

Probační a mediační služba v České republice byla zřízena na základě¹⁴⁴ „zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě“.¹⁴⁵ Cílem této služby je začlenění bývalého pachatele zpět do standardního způsobu života tak, aby neporušoval pravidla společnosti, a aby zároveň byl schopen přijmout zodpovědnost za důsledky jeho činů. Tím se tato služba snaží působit preventivně.¹⁴⁶

Součástí „probačních aktivit PMS“ je získávání informací o „obviněné/odsouzené osobě“ a o jejím „rodinném i sociálním zázemí“. Dále projednávání „možností uložení alternativního trestu“ či „ochranného opatření“. V neposlední řadě zajišťuje dozor

¹³⁹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 74.

¹⁴⁰ Sbíрка zákonů, roč. 1999, částka 111. Tiskárna Ministerstva vnitra, 1999, s. 7662-7681. ISSN 1211-1244.

¹⁴¹ Sbíрка zákonů, roč. 2012, částka 177. Tiskárna Ministerstva vnitra, 2012, s. 6236-6250. ISSN 1211-1244.

¹⁴² MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*. Praha: Karolinum, 2016, s. 13.

¹⁴³ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 78.

¹⁴⁴ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 192.

¹⁴⁵ *Trestní předpisy, Úplné Znění číslo: 1456*. Sagit, 2022, s. 446-452.

¹⁴⁶ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 193.

nad „chováním obviněného“, a to v případě, kdy bylo „rozhodnuto o nahrazení vazby dohledem“.¹⁴⁷

Součástí „**mediačních aktivit PMS**“ je zajištění vhodných okolností pro „rozhodnutí státního zástupce/soudce o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro rozhodnutí o schválení narovnání“. To zahrnuje také jednání s „pachatelem a obětí, a případné dohody mezi těmito stranami o náhradě škody nebo dohody o narovnání.“¹⁴⁸

5.6. Věznice a vazební věznice pro mladistvé

Oblast výkonu trestu odnětí svobody upravuje¹⁴⁹ „zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody¹⁵⁰ či zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence“.¹⁵¹

„Pokud jde o mladistvého, využívá se zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Mladistvému se nařizuje vazba jen v případě, kdy nelze účelu dosáhnout jinak. Povinností je ihned informovat o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého jeho zákonného zástupce, zaměstnavatele, probační a mediační službu a OSPOD. Vazba mladistvého nesmí trvat déle než 2 měsíce, v případě zvlášť závažného provinění je stanovena maximálně na 6 měsíců. Prodloužena může být jen výjimečně, a to o další 2 měsíce, u zvlášť závažného provinění až o dalších 6 měsíců. Vazbu je možné nahradit, mladistvý může být například svěřen do péče důvěryhodné osoby“.¹⁵²

Česká republika nemá vězeňská zařízení, která jsou určena přímo pro mládež, ale v rámci běžných věznic fungují oddělené sekce určené pro „výkon trestu“ osob mladších 18 let. Mezi tyto věznice patří například „věznice v Opavě, ve Všehrdech u Mostu či Pardubicích“. Tyto věznice se soustředí zejména na „výchovu“ a přípravu mladistvých na „budoucí“ zaměstnání. Mladiství, kteří jsou „odsouzeni“, jsou v průběhu „výkonu trestu“ ovlivňováni

¹⁴⁷ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 193-194.

¹⁴⁸ MATOUŠEK, tamtéž.

¹⁴⁹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 92.

¹⁵⁰ *Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456*. Sagit, 2022, s. 346-367.

¹⁵¹ *Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456*. Sagit, 2022, s. 401-415.

¹⁵² BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 92-94.

především pracovníky zařízení, jako je „speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel a dozorcí“.¹⁵³

5.7. Zařízení zaměřená na práci s mladistvými delikventy

5.7.1. Střediska výchovné péče

Středisko výchovné péče je „typ státního školského zařízení pro rizikové děti a mládež“¹⁵⁴, které poskytuje ambulantní, celodenní, pobytové nebo terénní služby“. „Středisko pečuje o nezletilé osoby, které mají poruchy chování“ nebo o jejich „pobytu rozhodl soud“. „Toto zařízení poskytuje komplexní péči“ a můžeme zde zařadit „poradenství, diagnostiku, služby terapeutické, speciálně pedagogické, psychologické, informační, výchovné či sociální“. „Středisko spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, se speciálně pedagogickými centry, s OSPOD a orgány, které se podílejí na prevenci rizikového chování a drogových závislostí“.¹⁵⁵

5.7.2. Výchovné ústavy

Výchovné ústavy jsou součástí školního systému.¹⁵⁶ Poskytují „péči o děti starší patnácti let, které mají závažné poruchy chování“¹⁵⁷ a jsou zde „umístováni na základě rozsudku soudu, který jim nařídil ústavní výchovu nebo po dohodě s rodiči“.¹⁵⁸ „Výchovné ústavy mají výchovnou, vzdělávací a sociální funkci“¹⁵⁹ a „poskytují dlouhodobou péči, jejímž těžištěm je příprava na budoucí povolání“.¹⁶⁰

¹⁵³ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 92-94.

¹⁵⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 216.

¹⁵⁵ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 67-68.

¹⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 247.

¹⁵⁷ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 72.

¹⁵⁸ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 155.

¹⁵⁹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 72.

¹⁶⁰ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 156.

5.7.3. Diagnostické ústavy

Diagnostický ústav je „školské pobytové zařízení určené pro děti od šesti let věku do osmnácti, případně devatenácti let“¹⁶¹, do kterého „přicházejí děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou“.¹⁶² „Délka pobytu se pohybuje od šesti do osmi týdnů a tuto hranici by neměla přesáhnout. Podnět k umístění do ústavu může dát soud, rodič/e nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Diagnostický ústav provádí komplexní diagnostiku, má tedy roli diagnostickou, vzdělávací, terapeutickou, výchovnou, sociální, organizační a koordinační“.¹⁶³

¹⁶¹ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 69.

¹⁶² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016, s. 224.

¹⁶³ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 70.

6. Prevence trestné činnosti mladistvých

Teoretickou část bych na závěr zakončila významným prvkem v rámci problematiky kriminality mladistvých, a tím je prevence. „Prevence byla, a i nadále zůstává zásadní součástí většiny snah čelit kriminalitě. Dlouhotrvající přesvědčení, že mladí lidé jsou ovlivnitelnější než dospělí, vyústilo ve větší preventivní úsilí zaměřené na mládež“.¹⁶⁴ Představím preventivní opatření, která se v současné době v České republice využívají a charakterizují jednotlivé složky prevence, a to prevenci primární, sekundární a terciární.

6.1. Primární prevence

Primární prevenci můžeme charakterizovat jako „soubor komplexních opatření směřujících k upevnění zdraví, dodržování zákonnosti a posilování morálních kvalit společnosti.“ „Patří sem zmapování konkrétních rizik, porozumění příčinám odchylek a uplatňování účinných obranných mechanismů. V tomto kontextu lze hovořit buď o předcházení určitého typu společenských problémů (specifická prevence se může týkat kriminality, alkoholismu, sexuálně přenosných chorob apod.), nebo o všeobecně ozdravném působení na komunitu. Přiměřenou formou může být uplatňován zdravý způsob života, kladný poměr k druhým lidem a pozitivní vztah k životnímu prostředí“.¹⁶⁵

„Sociální pedagog Blahoslav Kraus zdůrazňuje, jak je při plánování a uskutečňování preventivních aktivit důležité znát velmi dobře cílovou skupinu, jednat s dospívajícími na partnerské úrovni, být přirozený, spojovat poskytované teoretické informace s životní realitou, navodit atmosféru důvěry, zvažovat reálnou míru nebezpečnosti určitého jevu a mládež zbytečně nezastrašovat“.¹⁶⁶

Primární prevence „zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové a poradenské aktivity“.¹⁶⁷ „Nejvýznamnějším prostředkem“ této prevence je „výchova v rodinách a výchova ve školách“.¹⁶⁸ V rámci prevence „důležitá úloha rodičů je dohlížet na své děti

¹⁶⁴ MCSHANE, Marilyn D. a CAVANAUGH, Michael. *Understanding Juvenile Justice and Delinquency*. Online. Bloomsbury Publishing, 2015. ISBN 9798216159377. Kapitola 13: The Future of Delinquency Prevention and Treatment. [cit. 2025-04-08].

¹⁶⁵ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 63-70.

¹⁶⁶ JEDLIČKA, tamtéž.

¹⁶⁷ MINISTERSTVO VNITRA. *Prevence kriminality*. Online. Ministerstvo vnitra České republiky. 2016. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality> [cit. 2025-01-18].

¹⁶⁸ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011, s. 262.

a motivovat je k žádoucímu chování“.¹⁶⁹ Dalším významným faktorem je „poradenský a preventivně výchovný systém ve školství“.¹⁷⁰

Pedagogicko-psychologické poradenství se ve školství poskytuje bezplatně. Jedná se o odbornou pomoc rodinám v rozvoji, výchově i vzdělávacích problémech žáků.¹⁷¹ Na středních školách je v rámci poradenských služeb obvykle „výchovný poradce, školní metodik prevence či školní psycholog“.¹⁷²

Výchovný poradce – působí v „oblasti výchovy, vzdělávání a volby studia či povolání žáků“. Mezi jeho úkoly patří „péče o zdravý psychický a sociální vývoj žáků ve škole“. „Jeho působení v oblasti výchovy směřuje i do oblasti prevence a řešení sociálně patologických jevů“, jako je „šikana, záškoláctví“ či užívání návykových látek. „Na některých školách výchovní poradci připravují a organizují šetření, která napomáhají učitelům zorientovat se ve struktuře třídy, vztazích mezi žáky, zvou na besedy a práci s žáky odborníky na drogy či šikanu a připravují různé preventivní programy, jež se zabývají problematikou nekázně ve škole i mimo ni“.¹⁷³

Školní metodik prevence – představuje „povinně zavedenou funkci na každé škole“. Pověřený „koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole a podle aktuálních potřeb a podmínek jej inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje účinnost“. „Ve spolupráci s dalšími pracovníky sleduje rizika vzniku a projevy sociálně nežádoucích jevů a doporučuje opatření jak k včasnému odhalování těchto rizik, tak k řešení vzniklých problémů. Spolupracuje se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, dále se zařízeními, která realizují vzdělávání v oblasti prevence, a s institucemi zabývajícími se sociálně-právní ochranou dětí a mládeže“.¹⁷⁴

¹⁶⁹ MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: TRITON, 2015, s. 74.

¹⁷⁰ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 338.

¹⁷¹ JEDLIČKA, tamtéž.

¹⁷² BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 51-56.

¹⁷³ BENDL, tamtéž.

¹⁷⁴ BENDL, tamtéž.

Školní psycholog – realizuje „činnosti konzultační, poradenské, diagnostické a informační a pracuje s žáky, pedagogy i rodiči. Spolupracuje také se specializovanými školskými a dalšími poradenskými zařízeními a se zařízeními a institucemi sociálními či zdravotnickými. Podílí se na například na zjišťování klimatu ve třídách, zajišťování krizových intervencí a koordinuje prevenci problémového chování žáků ve třídě“.¹⁷⁵

V rámci primární prevence působí také státní orgán Policie České republiky, která v roce 2024 uskutečnila například „akci Alkohol, drogy a mládež 2024 (ADAM 2024)“. „Nezbytnou součástí“ této akce byly „preventivní aktivity a studentům byl vysvětlován právní rámec užívání alkoholu či návykových látek.“ V roce 2024 tak „uskutečnili celkem 285 přednášek a besed na základních a středních školách zaměřených na zvyšování právního vědomí v dané problematice“.¹⁷⁶

V oblasti primární prevence trestné činnosti u mladistvých je také důležité „smysluplné naplnění volného času“, které „podporuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky“ (dále MŠMT). MŠMT zajišťuje „zájmové a neformální vzdělávání, které se významně podílí na prevenci rizikového chování, a to především nabídkou smysluplného naplnění volného času mladé generace škálou volnočasových aktivit“. Jedná se o takové vzdělávání, které organizují jiné než školní instituce. Jsou to například „školní kluby, střediska volného času či domovy mládeže a internáty“. „Neformální vzdělávání a práce s dětmi a mládeží je uskutečňováno prostřednictvím činnosti nestátních neziskových organizací“. Nabízené aktivity mají význam v nabídce ke smysluplnému trávení volného času pro všechny děti a mládež, zejména pak pro ty, kteří mají omezený přístup k takovým nabídkám (například z důvodu finančního). Kromě samotných aktivit je u dětí rozvíjena tvůrčí činnost a smysl pro to, podílet se na aktivitách, v kterých mohou uspět.¹⁷⁷

¹⁷⁵ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 54-56.

¹⁷⁶ BERÁNEK, Ladislav. *Alkohol, drogy a mládež 2024*. Online. Policie České republiky. 2016. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/web-informacni-servis-zpravodajstvi-alkohol-drogy-a-mladez-2024.aspx>. [cit. 2025-01-18].

¹⁷⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027*, s. 27-28. Online. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf. [cit. 2025-01-18].

Primární prevenci může také poskytovat například „Charita Česká republika“, která je „nejstarší dobročinnou neziskovou organizací na našem území“. „Charita ČR“ v rámci prevence „podporuje zdravý způsob života, nabízí alternativy trávení volného času, posiluje schopnost mladých lidí samostatně zvládat náročné životní situace a přijímat důsledky svých rozhodnutí“ nebo například se snaží „předcházet rizikovému chování u mládeže“.¹⁷⁸

6.2. Sekundární prevence

Sekundární prevence se soustředí zejména na osoby, které jsou vystavené riziku nebo jsou nějakým způsobem ohrožené či zranitelné. „Často jde o dospívající, u nichž se vyskytuje některá z forem rizikového chování. Důležité je rychlé rozpoznání potřeby pomoci, zmapování problému a včasné uskutečnění zásahu“.¹⁷⁹ Mezi služby sekundární prevence můžeme zahrnout například „telefonickou krizovou pomoc, kontaktní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a terénní programy“.¹⁸⁰

Telefonická krizová intervence (dále TKI) – praktikuje „metody a techniky terénní krizové práce s klientem v zátěžové, nepříznivé či ohrožující situaci. Služba je založena na jednorázovém nebo opakovaném telefonickém kontaktu klienta s pracovištěm TKI. Tyto služby celorepublikově poskytuje například Linka bezpečí“.¹⁸¹

Kontaktní centra – představují „nízkoprahová zařízení“, které mají „za úkol navazovat kontakt s osobami ohroženými závislostí na návykových látkách a minimalizovat u nich sociální a zdravotní rizika spojená se zneužíváním návykových látek“. „Tato služba se poskytuje bezúplatně, příkladem může být například Středisko prevence a léčby drogových závislostí DROP IN“.¹⁸²

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – zajišťují „ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením, rizikovým chováním či životním stylem neakceptovaným většinou společností“. „Cílem je nabídnout dětem a mladistvým volnočasové aktivity, zlepšit jejich kvalitu života předcházením či snížením sociálních nebo

¹⁷⁸ CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Primární prevence*. Online. Charita Česká republika. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/nase-sluzby/primarni-prevence/>. [cit. 2025-01-19].

¹⁷⁹ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 63-70.

¹⁸⁰ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 83-86.

¹⁸¹ BENDL, tamtéž.

¹⁸² BENDL, tamtéž.

zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života a napomoci jim v lepší orientaci v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli svoji nepříznivou sociální situaci řešit“.¹⁸³

Terénní programy – jedná se o „terénní sociální službu“, která poskytuje „služby osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou jím ohroženy“. „Pracovníci této služby aktivně vyhledávají ohrožené skupiny a minimalizují rizika jejich způsobu života“. „Cílovou skupinou této služby jsou problémové skupiny osob, uživatelé návykových látek či omamných psychotropních látek, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny“.¹⁸⁴

6.3. Terciární prevence

Terciární prevence se soustředí na jedince, kteří jsou již ovlivněni negativní sociální událostí, a mají zvýšené riziko opakování delikventního chování. „Zaměřuje se na způsoby, jimiž lze snížit škody způsobené vadným životním stylem (zneužíváním návykových látek, prostitucí, delikvencí, pobytem v sektě apod.). Přijímaná nápravná opatření mají zmírnit následky existující poruchy a předcházet recidivě. Důležitou součástí preventivní práce se skupinou mladistvých je reedukace, socioterapie a psychoterapie.“¹⁸⁵

Na terciární prevenci se podílejí instituce jako je „probační a mediační služba, zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, věznice a vazební věznice pro mladistvé, dětská psychiatrická nemocnice či dětské a dorostové detoxikační centrum“.¹⁸⁶

¹⁸³ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 83-86.

¹⁸⁴ BENDL, tamtéž.

¹⁸⁵ JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, s. 68-71.

¹⁸⁶ BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016, s. 68-96.

Empirická část

1. Úvod

V teoretické části jsem představila mladistvé jako specifickou skupinu pachatelů trestné činnosti, začala jsem popisem pojmu „mladiství“, dále jsem charakterizovala rizikové chování mládeže a jeho nejčastější formy. V další části jsem rozebrala mladistvé jako pachatele trestných činů, kde jsem tuto skupinu mladistvých popsala od poruch chování, přes delikvenci až po její vlastní kriminalitu. Dále jsem se zabývala biologickými, sociálními a psychologickými faktory jakožto možnými příčinami trestné činnosti mladistvých. Poté jsem popsala jednotlivá opatření, která lze ukládat mladistvým pachatelům za spáchání trestného činu. Představila jsem také jednotlivé orgány podílející se na řešení trestné činnosti mladistvých. V závěru jsem se zabývala primární, sekundární i terciární prevencí kriminality mladistvých.

V teoretické části jsem tedy definovala základní pojmy související s problematikou mladistvých, kteří se rozhodnou páchat trestnou činnost. Z pozice praxe ale nevíme, jak tato věková skupina nahlíží na takto, v dnešní době důležitou problematiku. Proto jsem se následně rozhodla provést empirické šetření, jehož cílem bylo získat určitý přehled o znalostech a zkušenostech mladistvých s problematikou kriminality mládeže. Empirické šetření je rozděleno do několika kapitol: Výzkumný cíl a soubor, Výzkumné hypotézy, Metoda sběru dat, Vyhodnocení odpovědí a Verifikace výzkumných hypotéz a reflexe.

2. Výzkumný cíl a soubor

Jak již bylo definováno v předchozí kapitole, pro tuto bakalářskou práci jsem se rozhodla provést empirické šetření, jehož cílem bylo získat určitý přehled o znalostech a zkušenostech mladistvých s problematikou kriminality mládeže. Toto šetření se uskutečnilo v únoru 2025 mezi studenty 2. ročníků jedné střední školy v Královéhradeckém kraji. Pro tento výzkum jsem si zvolila kvantitativní výzkumný design orientační a distribuovala jsem mezi studenty 100 anonymních dotazníků, z toho jsem 86 vyplněných dotazníků obdržela nazpět. Pro dotazníkové šetření jsem zvolila otázky uzavřené, polouzavřené a škálování. Před finálním šetřením byla provedena pilotáž, která se uskutečnila na dvou mladistvých ve věku 16 let. Po provedení pilotáže byly přeformulovány otázky č. 10 a č. 13, z důvodu kvalitnějšího měření a srozumitelnosti. Níže představuji konkrétní výzkumný cíl a charakterizují výzkumný soubor, který jsem si pro toto šetření zvolila.

2.1. Výzkumný cíl

Zjistit, zda mladiství mají vědomosti o své vlastní trestní odpovědnosti a dále o tom, co představuje trestná činnost mladistvých, včetně zjištění případných motivů, proč mladiství páchají trestnou činností.

2.2. Výzkumný soubor

Pro své empirické šetření jsem se rozhodla zaměřit na studenty 2. ročníků středních škol, a to z několika důvodů. Prvním důvodem je věkové zařazení této skupiny do kategorie mladistvých, což je relevantní soubor pro téma mého výzkumu. Druhým důvodem je, že studenti 1. ročníků bývají často v procesu adaptace na nové prostředí, což může ovlivnit jejich zkušenosti a chování. Naopak studenti 3. ročníků se již mohou připravovat na maturitní zkoušku a mohou být více zaneprázdněni školními povinnostmi, neboť jsou často zapojováni do odborných stáží. Relevantní mi nepřišli ani studenti 4. ročníků, jelikož by nemuseli vyhovovat věkovému zařazení do kategorie mladistvých, a dále z důvodu aktivní přípravy na maturitní zkoušku. Studenti 2. ročníků se mi tedy jeví jako nejvhodnější volba pro zkoumání jejich pohledu na problematiku trestné činnosti mladistvých, vzhledem k jejich možným zkušenostem a případnému vystavení se riziku spojeného s kriminalitou mladistvých.

3. Výzkumné hypotézy

H1 – Mladiství nemají dostatečné vědomosti o své vlastní trestní odpovědnosti.

H2 – Mladiství nemají dostatečné vědomosti o tom, co představuje trestná činnost mladistvých.

4. Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsem si pro toto empirické šetření zvolila kvantitativní výzkumný design orientační. „Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem je explarovat, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu

sledovaných proměnných“.¹⁸⁷ Kvantitativní výzkum probíhal za pomoci anonymního dotazníkového šetření. Gavora (2008) definuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. „Dotazník je určen především k hromadnému získávání dat, a proto se dotazník považuje za ekonomický výzkumný nástroj“.¹⁸⁸

Dotazník je v tomto šetření sestaven ze 13 tázacích otázek, na které respondenti mohli odpovídat stylem uzavřeným, polouzavřeným či znázornit odpověď škálou. Před finálním výzkumem byla provedena pilotáž, která se uskutečnila v prosinci 2024, na dvou mladistvých ve věku 16 let. Pilotáž probíhala online, včetně následné konzultace jednotlivých otázek. Po pilotáži byly přeformulovány tázací otázky č. 10 a č. 13, z důvodu kvalitnějšího měření a srozumitelnosti.

¹⁸⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 44. ISBN 80-7367-040-2.

¹⁸⁸ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, s. 122. ISBN 978-80-223-2391-8.

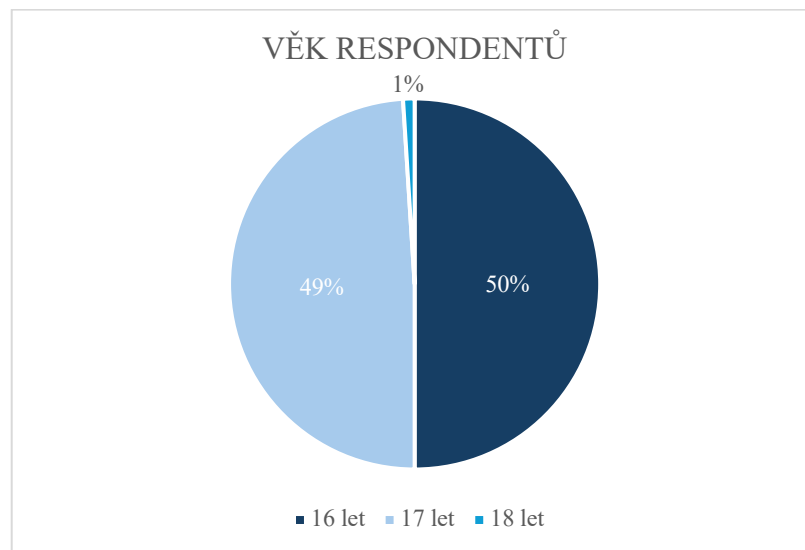
5. Vyhodnocení odpovědí

Vyhodnocení odpovědí je provedeno pomocí programu Microsoft Excel a odpovědi jsou vyznačeny statisticky pomocí kruhových a sloupcových grafů. Převážně jsou využity grafy kruhové, dále poté u tázacích otázek s možností většího výběru odpovědí grafy sloupcové. Tyto grafy jsou zvoleny z důvodu přehlednosti a snadnějšího porozumění výsledných odpovědí.

TO1 – Jaký je Váš věk?

- a) 16 let
- b) 17 let
- c) 18 let
- d) Jiný věk – uveďte

Z celkového počtu 86 respondentů odpovědělo 43 z nich (50 %), že jejich věk je 16 let, 42 respondentů (49 %) uvedlo věk 17 let a 1 respondent uvedl věk 18 let (1 %).

Graf č. 1 – vlastní zpracování

Jde tedy téměř o vyváženou skupinu respondentů ve věku od 16 do 17 let, což pro vyhodnocování jejich dalších odpovědí považují za pozitivní.

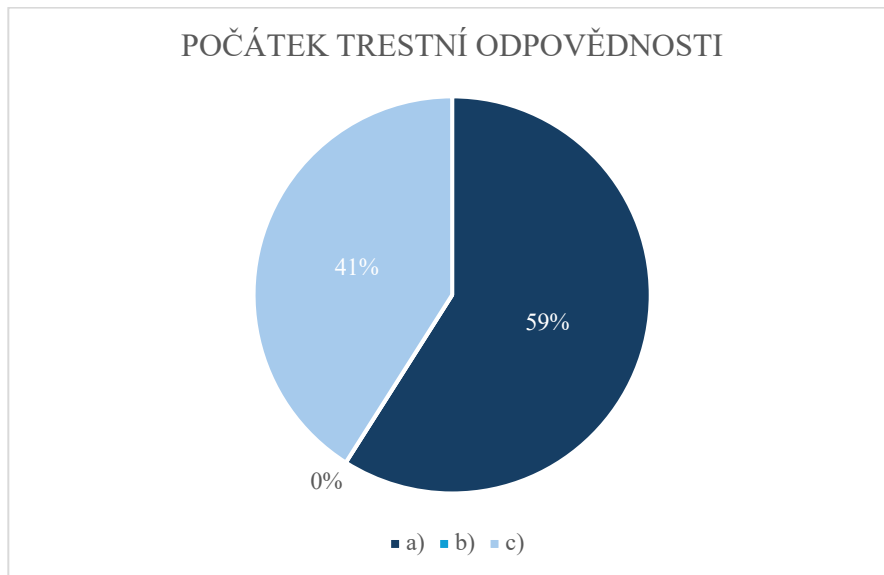
TO2 – Od jakého věku je osoba zákonem označována jako trestně odpovědná?

a) Od dovršení 15. roku.

b) Od dovršení 16. roku.

c) Od dovršení 18. roku.

Z dotázaných respondentů uvedlo 51 věk od 15 roků (59 %), žádný respondent nevedl věk od 16 roků (0 %) a 35 respondentů uvedlo věk od 18 roků (41 %).

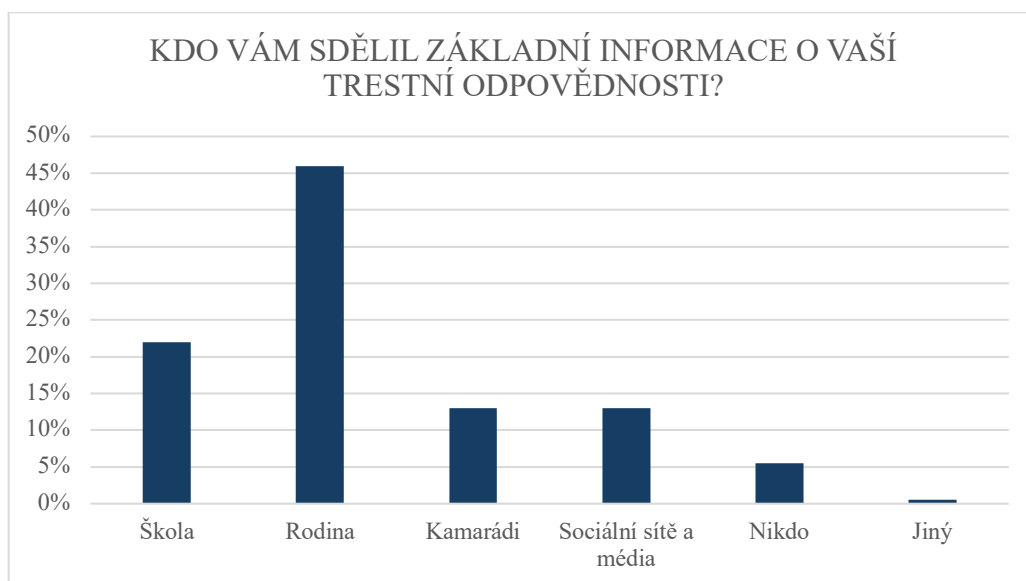
Graf č. 2 – vlastní zpracování

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že 41 % z nich neví, že trestní odpovědnost začíná dovršením 15. roku věku. To naznačuje problém, že tito respondenti se mohou mylně domnívat, že až do dovršení 18. roku věku nejsou trestně postižitelní.

TO3 – Kdo Vám sdělil základní informace o Vaší trestní odpovědnosti? (možno zvolit více odpovědí)

- a) Škola b) Rodina c) Kamarádi
d) Sociální sítě a média e) Nikdo f) Jiný – uveďte

Na tuto otázku odpověděli někteří respondenti jednou odpovědí, někteří uvedli odpovědi dvě. Celkem bylo získáno 122 odpovědí od 86 respondentů. Odpověď a) označili respondenti 27x (22 %), odpověď b) 55x (46 %), odpověď c) 16x (13 %), odpověď d) 16x (13 %), odpověď e) 7x (5,5 %), odpověď f) 1x (0,5 %).

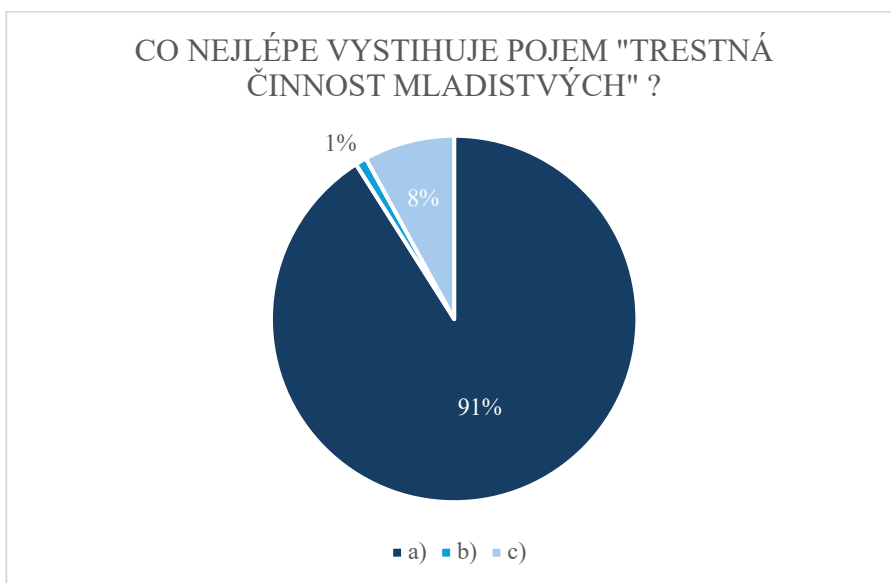
Graf č. 3 – vlastní zpracování

Z celkového počtu odpovědí vyplývá, že v celkem 82 případech (68 %) označili respondenti za zdroj informací rodinu a školu, což v případech mladistvých považují za velmi pozitivní.

TO4 – Co podle Vás nejlépe vystihuje pojem „Trestná činnost mladistvých“? (pouze jedna správná odpověď)

- a) Jde o společensky škodlivé jednání uvedené v trestním zákoníku, které projednává soud.
- b) Jde o nevhodné formy chování mladistvých, které projednává ředitel školy.
- c) Jde o chování mladistvých, které je v rozporu s příkazy jejich rodičů nebo pedagogických pracovníků a projednává je pedagogický sbor i ředitel školy.

Celkem 78 respondentů (91 %) označilo odpověď a), 1 respondent (1 %) označil odpověď b) a 7 respondentů (8 %) označilo odpověď c).

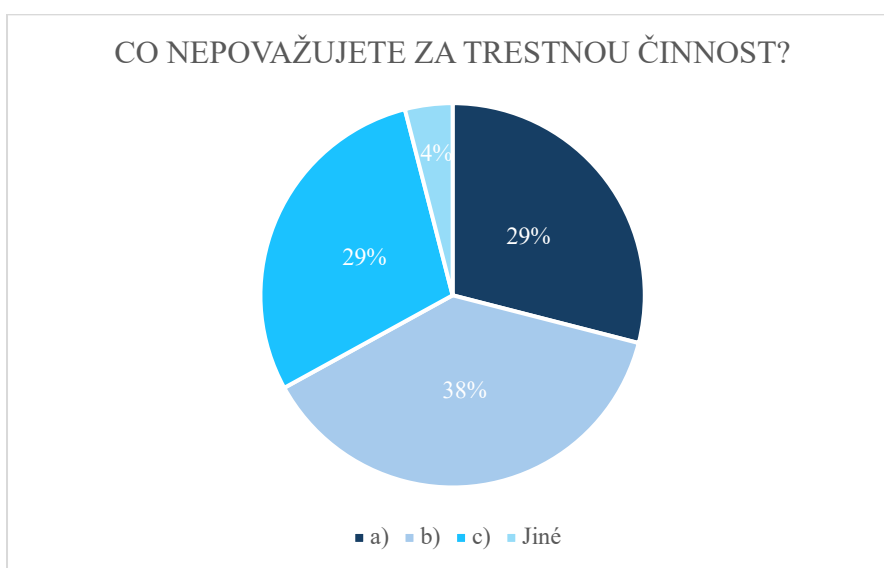
Graf č. 4 – vlastní zpracování

Z dotázaných respondentů vyplývá, že celkem 91 % z nich správně vystihli definici pojmu „Trestná činnost mladistvých“. Zjištěný výsledek považují rovněž za velmi pozitivní.

TO5 – Vyberte z následujících možností, co NEPOVAŽUJETE za trestnou činnost.

- a) Sdílení autorského obsahu na internetu (kopírování originálů filmů, které jsou chráněny autorskými právy a následný prodej těchto kopií).
- b) Vydávání se za jinou osobu u prodejce při koupi mobilního telefonu na splátky.
- c) Nákup alkoholu osobou mladší 18 let.

Celkem 25 respondentů (29 %) označilo možnost a), 33 respondentů (38 %) označilo možnost b), 25 respondentů (29 %) označilo možnost c), 2 respondenti neoznačili žádnou z možností a naopak 1 respondent označil všechny možnosti. V případě těchto tří respondentů jde o 4 % z celkového počtu respondentů.

Graf č. 5 – vlastní zpracování

Z odpovědí respondentů na tuto otázku je zřejmá jejich nevědomost, kterou můžeme přičítat jejich věku. Celých 67 % respondentů totiž odpovědělo, že nepovažují za trestnou činnost jednání, které však ve skutečnosti trestnou činností je. Vypovídá to o nižším právním vědomí, které může souviset právě s nižším věkem dotázaných.

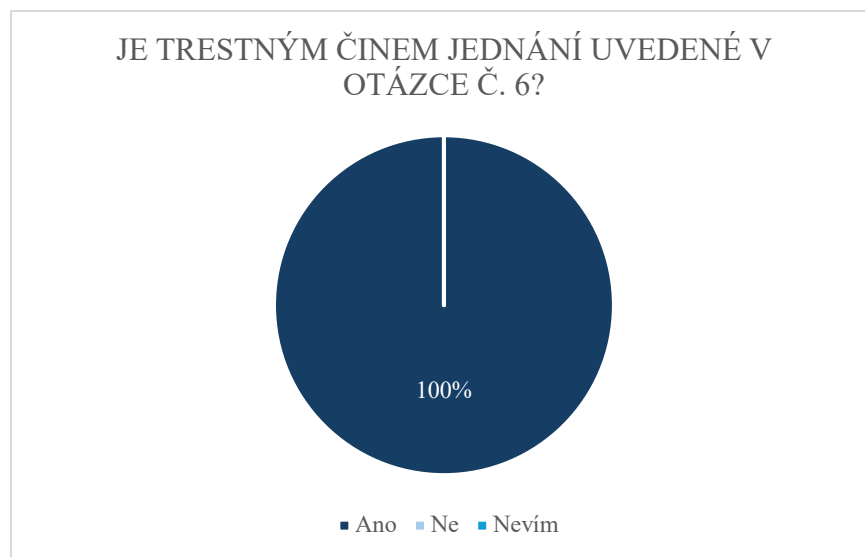
TO6 – Myslíte si, že je trestným činom takové jednání, kdy mladistvý svého spolužáka/žačku prostřednictvím mobilního telefonu či sociálních sítí dlouhodobě kontaktuje, pronásleduje a případně i vyhrožuje, až to v dotyčné/m vyvolá obavu o život a zdraví?

a) Ano

b) Ne

c) Nevím

V případě této otázky všech 86 respondentů (100 %) označilo odpověď a).

Graf č. 6 – vlastní zpracování

Na tuto otázku zvolili všichni respondenti správnou odpověď. Zjištěný výsledek považují za pozitivní.

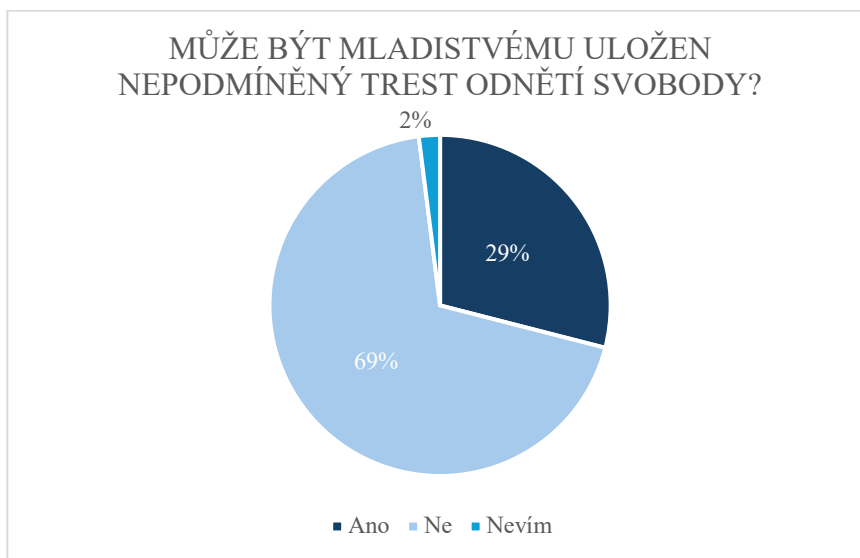
TO7 – Může být mladistvému pachateli uložen nepodmíněný trest odnětí svobody? (jinými slovy – může mladistvý jít do vězení?)

a) Ano

b) Ne

c) Nevím

Odpověď a) označilo celkem 25 respondentů (29 %), odpověď b) označilo celkem 59 respondentů (69 %), odpověď c) označili 2 respondenti (2 %).

Graf č. 7 – vlastní zpracování

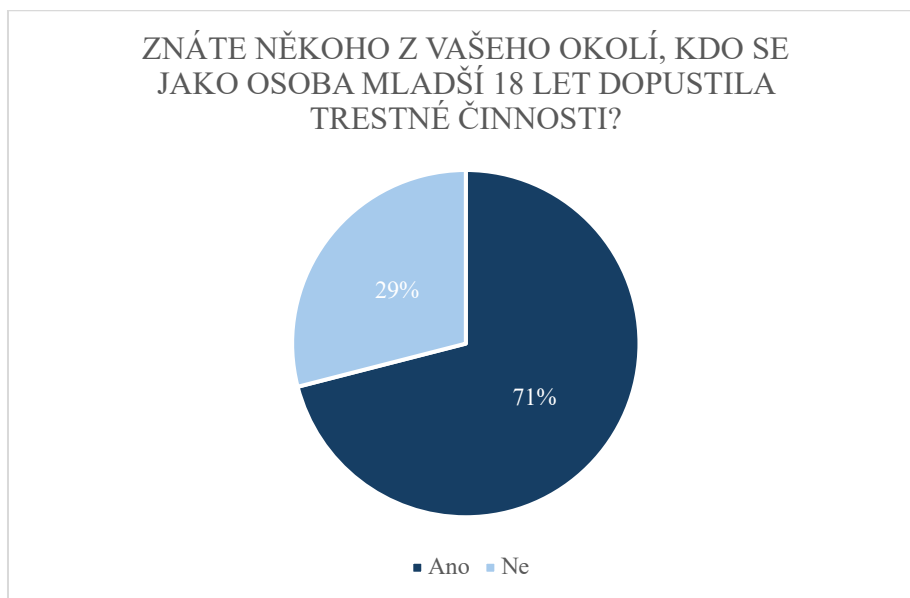
Stejně jako v případě odpovědí na otázku č. 5 je z odpovědí respondentů na tuto otázku také zřejmá jejich nevědomost, kterou lze přičítat jejich věku. Celých 69 % respondentů totiž odpovědělo, že mladistvému pachateli nelze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, ačkoli takovou možnost soudy mají i v případě mladistvých pachatelů. Vypovídá to opět o nižším právním vědomí a nedostatečné informovanosti respondentů.

TO8 – Znáte někoho z Vašeho okolí, kdo se jako osoba mladší 18 let dopustila trestné činnosti?

a) Ano

b) Ne

Odpověď a) označilo celkem 61 respondentů (71 %), odpověď b) označilo celkem 25 respondentů (29 %).

Graf č. 8 – vlastní zpracování

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že téměř tři čtvrtiny respondentů znají někoho ze svého okolí, kdo se dopustil trestné činnosti. Tento výsledek by mohl samostatně, bez znalosti dalších odpovědí respondentů vést k závěru, že bych ho mohla považovat za negativní, neboť naznačuje vysokou míru osobní zkušenosti s kriminálním jednáním mladistvých v jejich sociálním obklopení. To by mohlo do budoucna naznačovat nejen rozšířenost trestné činnosti, ale také možný vliv na ostatní jedince. Pokud však porovnám odpovědi respondentů s výsledky u otázky č. 9, tak zjištěný výsledek vnímám za pozitivní, neboť tyto informace pravděpodobně vedly respondenty k zamyšlení a následnému rozhodnutí nepáchat trestnou činnost, protože takové jednání vnímají negativně.

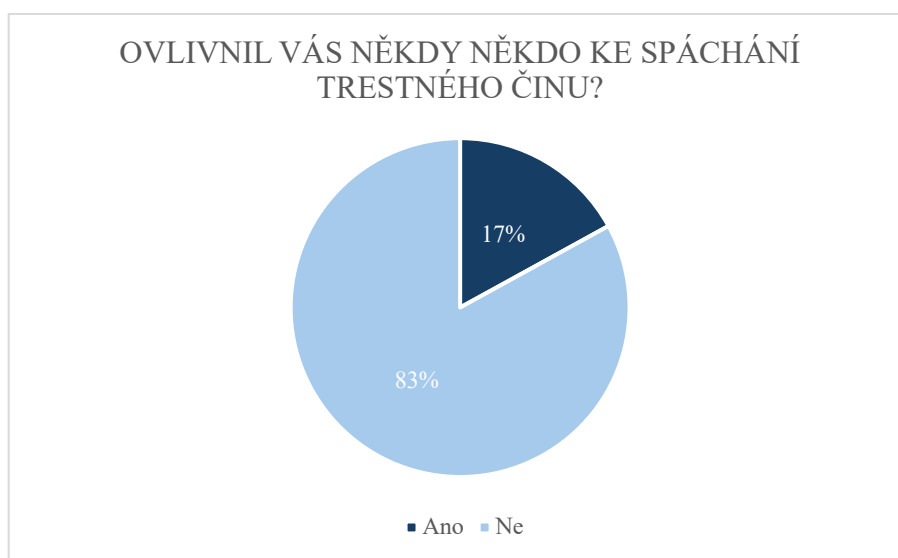
TO9 – Ovlivnil Vás někdy někdo ke spáchání trestného činu? (např. ke krádeži, k založení požáru, k prodeji drog, k dlouhodobému sledování jiné osoby a vyhrožování jí fyzickým napadením, k požadavku na spolužáka/žačku o zaslání intimních fotografií a následnému vyhrožování o zveřejnění těchto snímků, a podobně)

a) Ano *

b) Ne

*V případě odpovědi ANO uveďte obecně KDO (např. někdo z kamarádů, spolužáci, sourozenec, někdo z Vašich známých, sociální sítě či média)

Na tuto otázku uvedlo odpověď „ano“ celkem 15 respondentů (17 %), odpověď „ne“ uvedlo celkem 71 respondentů (83 %). V případě odpovědi „ano“ uvedlo 9 respondentů ovlivnění kamarádem, 3 respondenti ovlivnění spolužákem, 1 respondent uvedl, že se rozhodl ke spáchání trestného činu sám a 2 respondenti neuvedli konkrétně, kým byli ovlivněni.

Graf č. 9 – vlastní zpracování

Výsledek odpovědí respondentů považuji za pozitivní, neboť ukazuje, že pokud se je někdo snažil ovlivnit ke spáchání trestného činu, tak u 83 % z nich to úspěšné nebylo a ovlivnit se nenechali. To u respondentů svědčí o správném postoji, obzvlášť s ohledem na to, že jde o mladé lidi s menšími životními zkušenostmi, a tedy i lehčí manipulovatelností.

TO10 – Označte v každém bodě, jak moc tyto faktory vedou mladistvé páchat trestnou činnost. (1 – nejvíce; 4 – nejméně; jedno číslo můžete použít i vícekrát)

a) Pocit nudy a nedostatek aktivit	1	2	3	4
b) Tlak vrstevníků	1	2	3	4
c) Špatné rodinné zázemí	1	2	3	4
d) Vliv médií a sociálních sítí	1	2	3	4

K bodu a) odpovídali respondenti ve škále 1 – 4 v počtu osob: 11 32 29 14

Vyjádřeno v procentech: č. 1 (13 %), č. 2 (37 %), č. 3 (34 %), č. 4 (16 %)

K bodu b) odpovídali respondenti ve škále 1 – 4 v počtu osob: 43 27 9 7

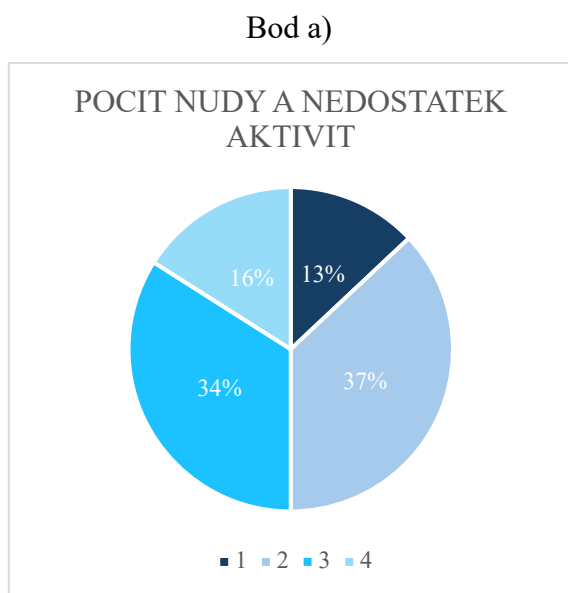
Vyjádřeno v procentech: č. 1 (50 %), č. 2 (32 %), č. 3 (10 %), č. 4 (8 %)

K bodu c) odpovídali respondenti ve škále 1 – 4 v počtu osob: 43 27 8 8

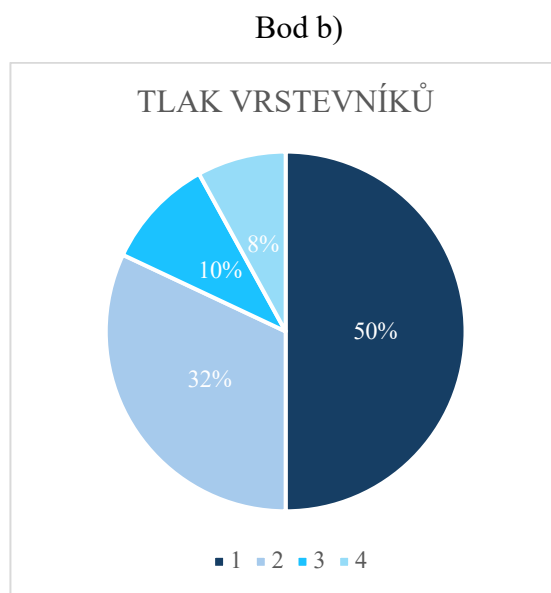
Vyjádřeno v procentech: č. 1 (50 %), č. 2 (32 %), č. 3 (9 %), č. 4 (9 %)

K bodu d) odpovídali respondenti ve škále 1 – 4 v počtu osob: 9 32 32 13

Vyjádřeno v procentech: č. 1 (10 %), č. 2 (37 %), č. 3 (37 %), č. 4 (16 %)

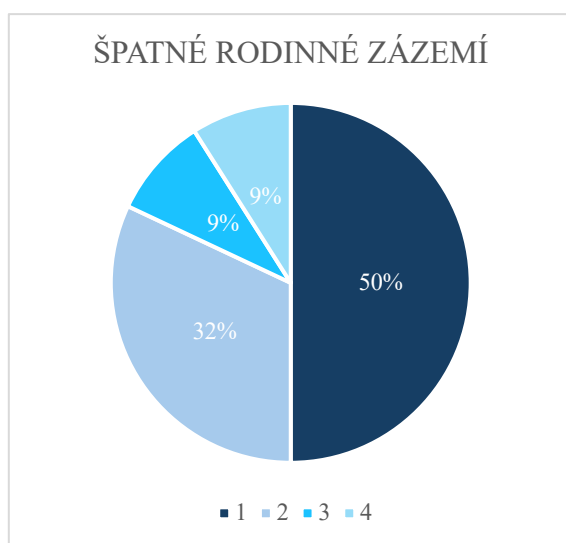

Graf č. 10 – vlastní zpracování

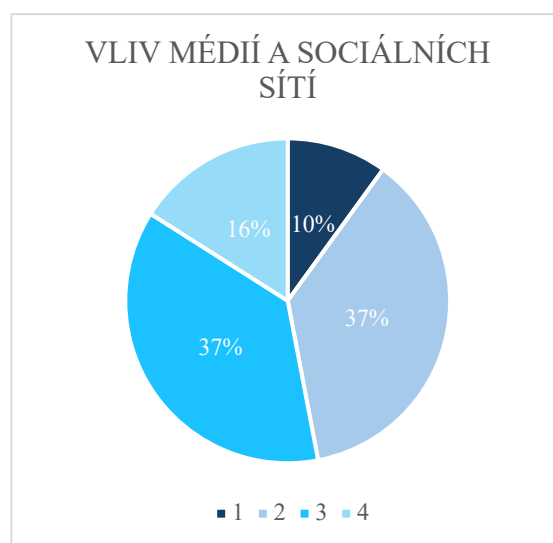
Graf č. 11 – vlastní zpracování

Bod c)

Graf č. 12 – vlastní zpracování

Bod d)

Graf č. 13 – vlastní zpracování

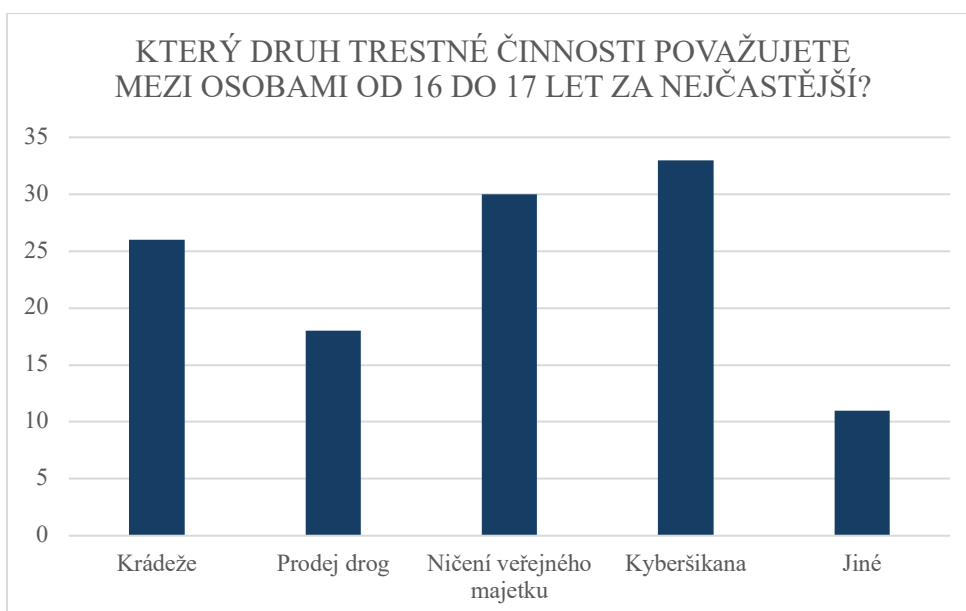
Na základě vyhodnocení odpovědí na otázky a) až d) jsem zjistila, že 82 % respondentů označilo faktory 1 a 2 shodně u bodů b) a c). Z toho vyplývá, že převážná většina respondentů vyjadřuje názor, že k páčání trestné činnosti vede mladistvé zejména tlak vrstevníků nebo špatné rodinné zázemí, případně oba tyto faktory současně. V případě bodu a) označilo faktory 1 a 2 celkem 50 % respondentů, tedy přesně polovina z nich, v případě bodu d) pak označilo faktory 1 a 2 celkem 47 % respondentů, tedy méně jak polovina z nich. Faktorům a) a d) tedy respondenti nepřikládají tak velký význam, jako je tomu v případě faktorů b) a c). Domnívám se, že zjištěné výsledky odrážejí skutečné okolnosti, které ovlivňují rozhodnutí mladistvých spáchat trestný čin.

TO11 – Který druh trestné činnosti považujete mezi osobami od 16 do 17 let za nejčastější?

(možno zvolit více odpovědí)

- a) Krádeže b) Prodej drog c) Ničení veřejného majetku
d) Kyberšikanu e) Jiné – uveďte

Na tuto otázku někteří respondenti odpověděli jedinou z možností, někteří označili možnosti dvě. Celkem jsem tak obdržela od 86 oslovených respondentů 118 odpovědí. Počty jednotlivých odpovědí: a) 26 odpovědí, b) 18 odpovědí, c) 30 odpovědí, d) 33 odpovědí. V případě možnosti e) jsem obdržela celkem 11 odpovědí, z toho 1 respondent uvedl slovní šikanu, 2 respondenti uvedli všechny možnosti a) až d), 5 respondentů uvedlo nákup a pití alkoholu, 3 respondenti uvedli pití alkoholu a kouření cigaret.

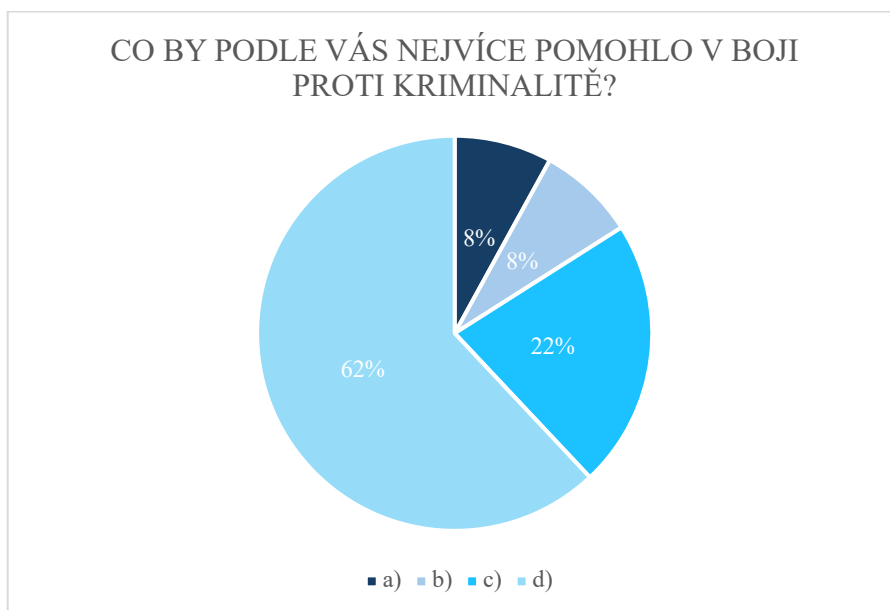
Graf č. 14 – vlastní zpracování

Z odpovědí respondentů vyplývá, že pokud budu vycházet z předpokladu, že 118 odpovědí = 100 %, pak nejčastější odpovědí byla možnost d) kyberšikana, kdy takto odpověděli respondenti ve 33 případech (28 %). Druhou nejčastější odpovědí byla možnost c) ničení veřejného majetku, kdy takto odpověděli respondenti ve 30 případech (25 %). Možnost a) krádeže byla uvedena ve 26 případech (22 %), možnost b) prodej drog byla uvedena v 18 případech (15 %) a možnost e) byla uvedena v 11 případech (10 %). Je třeba říci, že zejména kyberšikana jako jedna z forem trestné činnosti páchané v kyberprostoru, nepochybně souvisí s masovým používáním mobilních telefonů, notebooků, tabletů a jiné podobné techniky. Pokud jde o druhou z forem, tedy ničení veřejného majetku, toto protiprávní jednání mladistvých přisuzují narůstající agresivitě u této věkové skupiny osob, případně nedostatku jiných vhodnějších zájmů mladistvých, např. sportování.

TO12 – Co by podle Vás nejvíce pomohlo v boji proti kriminalitě mladistvých?

- a) Fyzické trestání ze strany rodičů
- b) Zvýšení trestů odnětí svobody v zákoně
- c) Ukládání přísnějších trestů mladistvým soudy
- d) Dlouhodobé odborné programy prevence kriminality mladistvých, prováděné zejména ve školách

Odpověď a) uvedlo 7 respondentů (8 %), odpověď b) uvedlo také 7 respondentů (8 %), odpověď c) uvedlo 19 respondentů (22 %), odpověď d) uvedlo 53 respondentů (62 %).

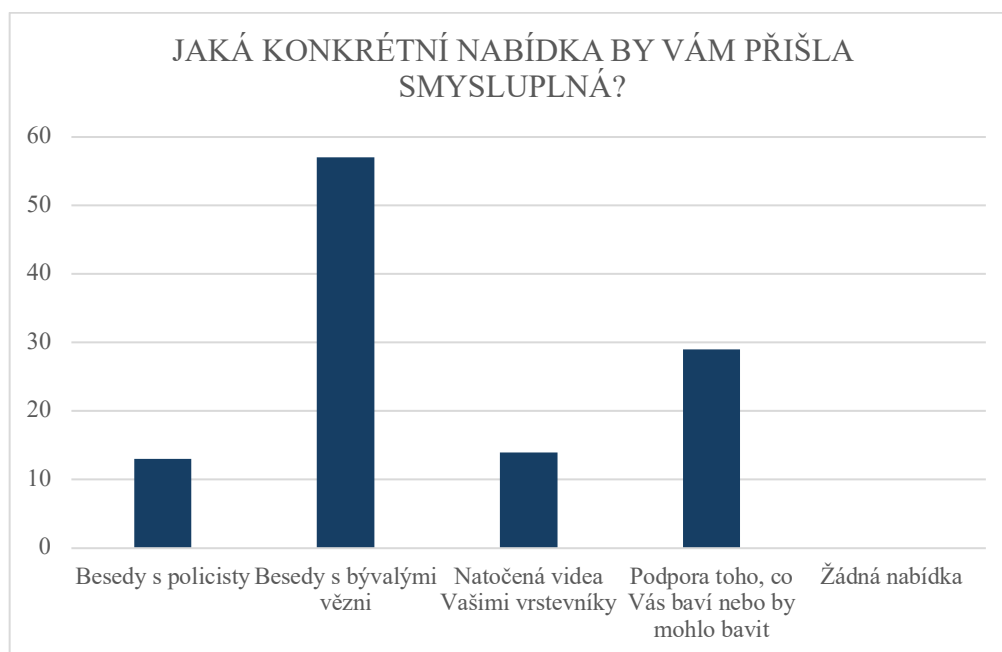
Graf č. 15 – vlastní zpracování

Zjištění, že více jak polovina respondentů vyjadřuje názor, že v boji proti kriminalitě mladistvých by nejvíce pomohly dlouhodobé odborné programy prevence kriminality mladistvých, prováděné zejména ve školách, považují za velmi pozitivní. Takové programy by v boji proti kriminalitě mladistvých zvýšily jedincům jejich chybějící právní vědomí a snažily se efektivně předcházet vzniku trestné činnosti u této věkové kategorie osob.

TO13 – Jaká konkrétní nabídka by Vám přišla smysluplná? (možno zvolit více odpovědí)

- a) Besedy s policisty
- b) Besedy s bývalými vězni
- c) Natočená videa Vašimi vrstevníky
- d) Podpora toho, co Vás baví nebo by mohlo bavit:
 - I. Sport
 - II. Výtvarné činnosti
 - III. Kreativní činnosti
 - IV. Cestování
- e) Žádná nabídka by mi nepřišla smysluplná

Na tuto otázku někteří respondenti odpověděli jedinou z možností, někteří označili možnosti dvě. Celkem jsem tak obdržela od 86 respondentů 113 odpovědí. Počty jednotlivých odpovědí: a) 13 odpovědí, b) 57 odpovědí, c) 14 odpovědí, d) 29 odpovědí, z toho však 17 respondentů neoznačilo žádnou ze čtyř možností, 7 respondentů označilo sport, 1 respondent označil výtvarné činnosti, 1 respondent označil kreativní činnosti a 3 respondenti označili cestování. Možnost e) neoznačil žádný respondent.

Graf č. 16 – vlastní zpracování

Z odpovědí respondentů vyplývá, že pokud budu vycházet z předpokladu, že 113 odpovědí = 100 %, pak nejčastější odpovědí byla možnost b) besedy s bývalými vězni, kdy takto odpověděli respondenti v 57 případech (50 %). Druhou nejčastější odpovědí byla možnost d) podpora toho, co Vás baví nebo by mohlo bavit, kdy takto odpověděli

respondenti ve 29 případech (26 %). Možnost c) natočená videa Vašimi vrstevníky byla uvedena ve 14 případech (12 %), možnost a) besedy s policisty byla uvedena ve 13 případech (12 %) a možnost e) nebyla uvedena žádným z respondentů (0 %). Domnívám se, že nejčastější odpověď „besedy s bývalými vězni“ je skutečně smysluplná, neboť jsou v tomto případě mladiství seznámeni s reálnými případy pachatelů, kterých se také mohou ptát na vše, co je zajímavé a utvořit si tak vlastní představu o průběhu výkonu trestu. V tomto případě by také byla vhodná návštěva mladistvých na hlavním líčení u soudu pro mládež, což by mohlo působit jako efektivní prevence.

6. Verifikace hypotéz a reflexe

6.1. Verifikace hypotéz

Výzkumná hypotéza H1 vycházela z předpokladu, že mladiství nemají dostatečné vědomosti o své vlastní trestní odpovědnosti. Kladně hodnotím výsledky odpovědí na otázku TO3, kdy respondenti uvedli, že nejvíce informací o vlastní trestní odpovědnosti získali v rodině a ve škole. Domnívám se ale, že získané informace nejsou dostatečné. Tomu odpovídají výsledky odpovědí na otázku TO2, kdy celých 41 % respondentů uvedlo, že trestní odpovědnost začíná až dovršením 18. roku věku, ale ve skutečnosti začíná již dovršením 15. roku věku. Dále tomu odpovídají také výsledky odpovědí na otázku TO7, kdy 69 % respondentů uvedlo, že mladistvému pachateli nemůže být soudem uložen trest odnětí svobody, ačkoli soudy takovou možnost ze zákona mají. Docházím k závěru, že výzkumná hypotéza H1 **byla** provedeným empirickým šetřením **potvrzena**.

Výzkumná hypotéza H2 vycházela z předpokladu, že mladiství nemají dostatečné vědomosti o tom, co představuje trestná činnost mladistvých. V tomto případě pozitivně hodnotím odpovědi na otázky TO4, TO6, TO9 a TO11, a dále také odpovědi související s vhodnou prevencí TO12 a TO13, jelikož odpovědi na tyto otázky byly u většiny respondentů vždy správné. Pouze v případě otázky TO5 jsem zjistila, že celých 67 % respondentů odpovědělo nesprávně a označili jednání, které nepovažují za trestnou činnost, ale ve skutečnosti tato jednání trestným činem jsou. Celkově ale docházím k závěru, že výzkumná hypotéza H2 **nebyla** provedeným empirickým šetřením **potvrzena**, což považuji za kladné zjištění.

6.2. Reflexe

Na základě provedeného výzkumu docházím k závěru, že tato bakalářská práce podporuje názor, že v boji proti kriminalitě mladistvých je nezbytné efektivně a účinně zvyšovat mladistvým právní vědomí prostřednictvím vhodných preventivních opatření. Velmi vhodné jsou pro tuto věkovou skupinu osob programy, kdy se mladiství mohou osobně setkat s bývalými vězni, s pachateli trestné činnosti při hlavních líčeních u soudů, případně na besedách s policisty, ale i se státními zástupci či se soudci, kteří se na problematiku trestné činnosti mladistvých specializují.

Je zřejmé, že začínat s prevencí kriminality mladistvých je třeba dříve, než až při dovršení 15 let. Cílem a smyslem prevence je takovým činům předcházet, a proto je třeba s prevencí začínat již mezi žáky základních škol, a poté v ní dále pokračovat i na středních školách a učilištích. Nadále však zůstává otázkou, v jaké míře a s jakou intenzitou jsou tyto programy

metodiků prevence realizovány. Při vyhodnocování tázací otázky č. 3 „*Kdo Vám sdělil základní informace o Vaší trestní odpovědnosti?*“ mě překvapilo, že jako zdroj informací o trestní odpovědnosti uvedlo školu pouze 27 respondentů. Tento výsledek vnímám jako podnět k zamyšlení nad tím, že by školství mělo v této oblasti sehrávat výraznější roli. V této souvislosti se domnívám, že je třeba, aby se na preventivních programech podílel širší okruh osob a státních orgánů, a aby tyto preventivní programy byly intenzivnější a probíhaly pravidelně. Cílem je, aby větší informovanost dětí a mladistvých vedla ke snižování jejich kriminality, kterou v současnosti vnímám jako skutečný celospolečenský problém. Proto se domnívám, že je nutné, aby se kromě metodiků prevence zapojil širší okruh personálu v resortu školství, zejména pedagogové při jejich výchovně-vzdělávacích činnostech.

Z empirického šetření rovněž vyplynulo, že konkrétně tázací otázka č. 10 „*Označte v každém bodě, jak moc tyto faktory vedou mladistvé páchat trestnou činnost*“ je v souladu s teoretickým rámcem. Výsledky odpovědí potvrzují, že mezi hlavní faktory vedoucí mladistvé k páchání trestné činnosti patří zejména vliv vrstevníků a špatné rodinné zázemí. Teoretické poznatky, které zdůrazňují význam sociálního prostředí a rodinných vazeb v procesu socializace u adolescentů, se mi tímto potvrdily i v mém empirickém šetření. Dále jsem rovněž očekávala, že u tázací otázky č. 9 „*Ovlivnil Vás někdy někdo ke spáchání trestného činu?*“, se žádný z respondentů nepřizná k tomu, že by někdy spáchal trestný čin nebo byl k jeho spáchání ovlivněn. Tento výsledek mě proto do určité míry překvapil, neboť celkem 17 % respondentů uvedlo, že byli ke spáchání trestné činnosti ovlivněni, přičemž někteří z nich konkrétně uvedli i osobu, která za ovlivněním stála.

Závěr

Bakalářskou práci „Mladiství jako pachatelé trestné činnosti“ jsem rozvrhla do dvou částí. Konkrétně na část teoretickou a dále na část empirickou.

Teoretická část začíná podrobnějším popisem pojmu „mladiství“, dále charakterizuje rizikové chování mládeže a jeho nejčastější formy. V další části podrobně rozebírá mladistvé jako pachatele trestných činů, kde tuto skupinu mladistvých popisuje od poruch chování, přes delikvenci až po její vlastní kriminalitu. V této souvislosti je také ukázán vývoj kriminality mladistvých v ČR za posledních 5 let do roku 2023, a to uvedením statistických údajů. Dále se zabývá biologickými, sociálními a psychologickými faktory jakožto možnými příčinami trestné činnosti mladistvých. Poté uvádí a popisuje jednotlivá opatření, která lze ukládat mladistvým pachatelům za spáchání trestného činu. Představuje také jednotlivé orgány podílející se na řešení trestné činnosti mladistvých. V závěru se teoretická část zabývá primární, sekundární i terciární prevencí kriminality mladistvých.

V navazující empirické části je provedena explorativní kvantitativní sonda a zároveň použit orientační výzkumný kvantitativní design. Jako výzkumný cíl jsem si stanovila zjistit, zda mladiství mají vědomosti o své vlastní trestní odpovědnosti a dále o tom, co představuje trestná činnost mladistvých, včetně zjištění případných motivů, proč mladiství páchají trestnou činností. V této souvislosti jsem si vymezila dvě výzkumné hypotézy, které jsem se snažila empirickým šetřením potvrdit, anebo vyvrátit. Vytvořila jsem celkem 13 otázek, souvisejících s problematikou kriminality mladistvých, které jsem uvedla do anonymních dotazníků. Poté jsem požádala studenty 2. ročníků střední školy v Královéhradeckém kraji, kdy dohromady šlo o skupinu 86 respondentů, převážně ve věku 16 a 17 let, o vyplnění dotazníků. Získané odpovědi jsem poté statisticky vyhodnotila a výsledky znázornila formou grafů. Vyhodnocením dotazníků jsem zjistila, že se potvrdil můj předpoklad, označený jako H1, že převážná většina mladistvých nemá dostatečné vědomosti o své vlastní trestní odpovědnosti. Můj druhý předpoklad, označený jako H2, že mladiství nemají dostatečné vědomosti o tom, co představuje trestná činnost mladistvých, se nepotvrdil poté, co většina respondentů odpovídala správně na položené otázky k této problematice.

Empirické šetření přineslo vhled do povědomí mladistvých o vlastní trestní odpovědnosti a o problematice kriminality mladistvých. Z výzkumu vyplynulo, že významnou roli v páchání trestné činnosti mladistvých mají nejvíce vrstevníci a rodinné zázemí, což potvrdilo teoretická východiska o vlivu sociálního prostředí na tuto věkovou skupinu osob. Šetření dále ukázalo, že školský resort by měl v oblasti preventivních programů sehrávat

výraznější roli, a to zejména zapojením širšího okruhu osob. Na preventivních programech by se tedy měli podílet nejen školní metodici prevence, ale také pedagogové při jejich výchovně-vzdělávacích činnostech. Na základě provedeného výzkumu docházím k závěru, že tato bakalářská práce podporuje názor, že v boji proti kriminalitě mladistvých je nezbytné efektivně a účinně zvyšovat mladistvým právní vědomí prostřednictvím vhodných preventivních opatření.

Seznam použité literatury

- BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.
- BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2013-0.
- ČECHOVÁ, Věra; MELLANOVÁ, Alena a KUČEROVÁ, Hana. *Psychologie a pedagogika II*. Praha: Informatorium, 2004. ISBN 80-7333-028-8.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, ISBN 978-80-223-2391-8.
- GYÜRE, Klára. *Mediální výchova v kontextu infodemie a nových médií*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2024. ISBN 978-80-244-6450-3.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HOSÁK, Ladislav; HRDLIČKA, Michal; LIBIGER, Jan a kolektiv. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3011-3.
- JEDLIČKA, Richard, a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5309-6.
- MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
- MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 3. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.
- MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.
- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 2. Praha: Academia, 2023. ISBN 978-80-200-3347-5.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- Trestní předpisy, Úplné Znění. číslo: 1456*. Sagit, 2022. ISBN 978-80-7488-494-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-5024-1.
- ŽLÁBKOVÁ, Ludmila, a kol., Mladík ubodal ženy v obchodě. *Deník Právo*. 21.2.2025, roč. 35, č. 044. ISSN 1211-2119.

Seznam použitých elektronických zdrojů

BAJER, Pavel. *Časopis Sociální práce: Věk mladistvého má na ukládání trestu podstatný vliv*. Online. 2005, roč. 2005, č. 4. 2005. ISSN 1213-6204. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2005-4.pdf>. [cit. 2025-04-07].

BERÁNEK, Ladislav. *Alkohol, drogy a mládež 2024*. Online. Policie České republiky. 2016. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/web-informacni-servis-zpravodajstvi-alkohol-drogy-a-mladez-2024.aspx>. [cit. 2025-01-18].

Časopis Sociální práce: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Online. 2005, roč. 2005, č. 4. 2005. ISSN 1213-6204. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2005-4.pdf>. [cit. 2025-04-07].

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Primární prevence*. Online. Charita Česká republika. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/nase-sluzby/primarni-prevence/>. [cit. 2025-01-19].

MATIAŠKO, Maroš. *Soudnictví ve věcech mládeže – trestněprocesní aspekty*. Online, Rigorózní práce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra trestního práva, 2009. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/21841/150016439.pdf>. [cit. 2025-02-06].

MCSHANE, Marilyn D. a CAVANAUGH, Michael. *Understanding Juvenile Justice and Delinquency*. Online. Bloomsbury Publishing, 2015. ISBN 9798216159377. [cit. 2025-04-08].

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Informace týkající se věcí ve věcech mládeže*. Online. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Dostupné z: <https://msp.gov.cz/documents/54889/0/Informace+týkající+se+věcí+ve+věcech+mládeže.pdf>. [cit. 2025-02-06].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 - 2027*. Online. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf. [cit. 2025-01-18].

MINISTERSTVO VNITRA. *Informace pro Republikový výbor pro prevenci kriminality o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých*

ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“. Online. 2016. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/rozbor-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy>. [cit. 2024-12-03].

MINISTERSTVO VNITRA. *Prevence kriminality*. Online. Ministerstvo vnitra České republiky. 2016. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality> [cit. 2025-01-18].

PETRIŠČOVÁ, Alena. *Závislostní chování*. Online. Šance dětem. 2012. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/zavislostni-chovani>. [cit. 2024-12-23].

Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání. Online. MKN-10. 2023. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>. [cit. 2024-12-03].

PROTOCOL: Participation in organised sport to improve and prevent adverse developmental trajectories of at-risk youth: A systematic review. Online. 03 April 2023, vol. 19, no. 2. 03 April 2023. ISSN 1891-1803. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/cl2.1321> [cit. 2025-02-05].

SCHREIEROVÁ, Pavlína. *Příčiny trestné činnosti mladistvých a formy jejího postihu*. Online, Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2012. Dostupné z: https://theses.cz/id/2ffi80/BP-Piny_trestn_innosti_mladistvch_a_formy_jejho_postihu.pdf. [cit. 2025-02-06].

Státní zastupitelství. Online. Právo na dětství. C2013. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-prava/porusuji-ma-prava/statni-zastupitelstvi/>. [cit. 2025-02-06].

STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Působnost státního zastupitelství v trestním řízení*. Online. Soustava státního zastupitelství. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/pusobnost-a-pravomoce/pusobnost-v-trestnim-rozeni/>. [cit. 2025-02-06].

Vymezení rizikového chování. Online. Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze. 2024. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>. [cit. 2024-12-03].

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023, sp. zn. 4 NZN 501/2024. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>. [cit. 2025-02-06].

Legislativní zdroje

Sbírka zákonů, roč. 1999, částka 111. Tiskárna Ministerstva vnitra, 1999. ISSN 1211-1244.

Sbírka zákonů, roč. 2008, částka 91. Tiskárna Ministerstva vnitra, 2008. ISSN 1211-1244.

Sbírka zákonů, roč. 2012, částka 177. Tiskárna Ministerstva vnitra, 2012. ISSN 1211-1244.

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

1. Jaký je Váš věk?
 - a) 16 let
 - b) 17 let
 - c) 18 let
 - d) Jiný věk – uveďte

2. Od jakého věku je osoba zákonem označována jako trestně odpovědná?
 - a) Od dovršení 15. roku.
 - b) Od dovršení 16. roku.
 - c) Od dovršení 18. roku.

3. Kdo Vám sdělil základní informace o Vaší trestní odpovědnosti? (možno zvolit více odpovědí)
 - a) Škola
 - b) Rodina
 - c) Kamarádi
 - d) Sociální sítě a média
 - e) Nikdo
 - f) Jiný – uveďte

4. Co podle Vás nejlépe vystihuje pojem „Trestná činnost mladistvých“? (pouze jedna správná odpověď)
 - a) Jde o společensky škodlivé jednání uvedené v trestním zákoníku, které projednává soud.
 - b) Jde o nevhodné formy chování mladistvých, které projednává ředitel školy.
 - c) Jde o chování mladistvých, které je v rozporu s příkazy jejich rodičů nebo pedagogických pracovníků a projednává je pedagogický sbor i ředitel školy.

5. Vyberte z následujících možností, co NEPOVAŽUJETE za trestnou činnost.
- a) Sdílení autorského obsahu na internetu (kopírování originálů filmů, které jsou chráněny autorskými právy a následný prodej těchto kopií)
 - b) Vydávání se za jinou osobu u prodejce při koupi mobilního telefonu na splátky.
 - c) Nákup alkoholu osobou mladší 18 let.
6. Myslíte si, že je trestným činem takové jednání, kdy mladistvý svého spolužáka/žačku prostřednictvím mobilního telefonu či sociálních sítí dlouhodobě kontaktuje, pronásleduje a případně i vyhrožuje, až to v dotyčné/m vyvolá obavu o život a zdraví?
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
7. Může být mladistvému pachateli uložen nepodmíněný trest odnětí svobody? (jinými slovy – může mladistvý jít do vězení?)
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
8. Znáte někoho z Vašeho okolí, kdo se jako osoba mladší 18 let dopustila trestné činnosti?
- a) Ano
 - b) Ne

9. Ovlivnil Vás někdy někdo ke spáchání trestného činu? (např. ke krádeži, k založení požárů, k prodeji drog, k dlouhodobému sledování jiné osoby a vyhrožování jí fyzickým napadením, k požadavku na spolužáka/žačku o zaslání intimních fotografií a následném vyhrožování o zveřejnění těchto snímků, a podobně)

- a) Ano
- b) Ne

*V případě odpovědi ANO, uveďte obecně KDO (např. někdo z kamarádů, spolužáci, sourozenec, někdo z Vašich známých, sociální sítě či média)

.....

10. Označte v každém bodě, jak moc tyto faktory vedou mladistvé páchat trestnou činnost. (1. – nejvíce, 4. – nejméně, jedno číslo můžete použít i vícekrát)

e) Pocit nudy a nedostatek aktivit	1	2	3	4
f) Tlak vrstevníků	1	2	3	4
g) Špatné rodinné zázemí	1	2	3	4
h) Vliv médií a sociálních sítí	1	2	3	4

11. Který druh trestné činnosti považujete mezi osobami od 16 do 17 let za nejčastější?

(možno zvolit více odpovědí)

- a) Krádeže
- b) Prodej drog
- c) Ničení veřejného majetku
- d) Kyberšikana
- e) Jiné – uveďte

12. Co by podle Vás nejvíce pomohlo v boji proti kriminalitě mladistvých?

- a) Fyzické trestání ze strany rodičů
- b) Zvýšení trestů odnětí svobody v zákoně
- c) Ukládání přísnějších trestů mladistvým soudy
- d) Dlouhodobé odborné programy prevence kriminality mladistvých, prováděné zejména ve školách

13. Jaká konkrétní nabídka by Vám přišla smysluplná? (možno zvolit více odpovědí)

- a) Besedy s policisty
- b) Besedy s bývalými vězni
- c) Natočená videa Vašimi vrstevníky
- d) Podpora toho, co Vás baví nebo by mohlo bavit:
 - I. Sport
 - II. Výtvarné činnosti
 - III. Kreativní činnosti
 - IV. Cestování
- e) Žádná nabídka by mi nepřišla smysluplná